

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Veronika Paďourová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Komparace přechodu k demokracii v Kolumbii a
ve Venezuele

Bakalářská práce

Autor: Veronika Paďourová
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Petra Poskočilová

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor:

Veronika Paďourová

Studium:

F11498

Studijní program:

B6701 Politologie

Studijní obor:

Politologie

Název bakalářské práce:

Komparace přechodu k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele

Název bakalářské práce
AJ:

The Comparison of Transition to Democracy in Colombia and
Venezuela

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Země Latinské Ameriky prošly přechodem k demokracii zejména v druhé polovině dvacátého století. Po vládách vojenských junt a po pádech autoritářských vůdců se začaly nastolovat demokratické principy. Tyto procesy v některých zemích stále probíhají s nejasným výsledkem. Bakalářská práce se bude zabývat charakteristickými znaky přechodů k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele. Práce bude zkoumat hlavní aktéry přechodu a další okolnosti, které k tranzici přispěly. Dále bude v rámci časového vymezení sledovat vývoj od 50. let do blízké současnosti. Významnou roli sehrály tedy roky 1957 a 1958, kdy došlo k hlavním změnám dosavadních režimů, a to k přijetí kompromisních dohod mezi elitami. S tím souvisí i přispění ve vývoji přechodu k demokracii ve zkoumaných státech, které spojuje zejména přijetí zakladatelských paktů. Hlavním cílem práce bude srovnání přechodů k demokracii v rámci obou zemí a zodpovězení otázky: co vedlo k přechodu k demokracii a o jaký typ tranzice se jedná? Typ přechodu a další charakteristické rysy budou zjištěny zejména aplikací teorií přechodů k demokracii na vybrané státy. V neposlední řadě bude komparován i následný vývoj v těchto případových studiích a úroveň demokracie v současné době. Nedílnou součástí práce bude i zmínka o vlivu guerillových hnutí a organizací jako např. organizace FARC v Kolumbii. Z hlediska teorie budou využity práce předních odborníků, zabývajících se přechody k demokracii. Mezi nejvýznamnější patří: Terry L. Karlová a Philippe C. Schmitter, Alfred Stepan, Samuel P. Huntington a další. Metoda, která bude využita pro tuto práci, bude zahrnovat především komparaci případových studií a také jejich analýzu a deskripci.

Prameny a literatura Canache, Damarys. 2012. "The Meanings of Democracy in Venezuela: Citizen Perceptions and Structural Change." *Latin American Politics and Society* 54, č. 3, 95122. Dvořáková, Vladimíra a Kunc, Jiří. 1994. O přechodech k demokracii. Praha: Slon. Hagopian, Frances, Mainwaring, Scott P. 2005. *The third wave of democratization in Latin America : advances and setbacks*. Cambridge: Cambridge University Press. Huntington, Samuel P. 2008. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Kašík, Václav. 1969. *Kolumbie*. Praha: Svoboda. Leech, Garry M. 2011. *The FARC: the longest insurgency*. Halifax: Fernwood Publishing. Linz, Juan J., Stepan, Alfred. 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press. Nichols, Elizabeth Gackstetter, Morse, Kimberly J. 2010. *Venezuela*. California: ABC-CLIO. Polišínský, Josef a kol. 1979. *Dějiny Latinské Ameriky*. Praha: Svoboda. Řichová, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál. Safford, Frank, Palacios, Marco. 2002. *Colombia : fragmented land, divided society*. New York: Oxford University Press. Ženíšek, Marek. 2006. *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Praha: Aleš Čeněk s.r.o.

Garantující pracoviště:

Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Poskočilová

Oponent: Mgr. et Mgr. Pavlína Springerová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Petře Poskočilové za cenné rady a tipy při psaní této bakalářské práce. Děkuji.

Anotace

PAĎOUROVÁ, VERONIKA. Komparace přechodu k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, 57 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá charakteristickými znaky přechodů k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele. Práce zkoumá hlavní aktéry přechodu a další okolnosti, které k tranzici přispěly. Dále v rámci časového vymezení sleduje vývoj od 50. let do blízké současnosti.

Hlavním cílem práce je srovnání přechodů k demokracii v rámci obou zemí a zodpovězení otázky: co vedlo k přechodu k demokracii a o jaký typ tranzice se jedná? Typ přechodu a další charakteristické rysy budou zjištěny zejména aplikací teorií přechodů k demokracii na vybrané státy. V neposlední řadě je komparován i následný vývoj v těchto případových studiích a úroveň demokracie v současné době. Nedílnou součástí práce je i zmínka o vlivu guerillových hnutí a organizací jako např. organizace FARC v Kolumbii. Z hlediska teorie jsou využity práce předních odborníků, zabývajících se přechody k demokracii. Mezi nejvýznamnější patří: Terry L. Karlová a Philippe C. Schmitter, Alfred Stepan, Samuel P. Huntington a další.

Klíčová slova: přechod k demokracii, komparace, Kolumbie, Venezuela

Annotation

PAĎOUROVÁ, VERONIKA. The Comparison to Democracy in Colombia and Venezuela. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, pp. 57 Bachelor Degree Thesis

The bachelor thesis deal with specific characters of transitions to democracy in Colombia and Venezuela. The paper examines the main actors of the transition and other circumstances that contributed to the transition. It is also within the time boundaries follow the developments from the 50s to the near present.

The main target is a comparison of the transitions to democracy in both countries and answer the question: what led to the transition to democracy and what kind of transition it is? The type of transition and other characteristics is found out particular by application of the theory of transitions to democracy in selected countries. Finally, it compares the subsequent developments in these case studies and level of democracy today. An integral part of the work also mentions the influence of guerrilla movements and organizations such as the Organization in Colombia the FARC. In terms of theory is used the works of leading experts dealing with transitions to democracy. Among the most important belong: Terry L. Karlová and Philippe C. Schmitter, Alfred Stepan, Samuel P. Huntington and others.

Keywords: Transition to Democracy, Comparison, Colombia, Venezuela

Obsah

ÚVOD	1
1 Teoretické zakotvení přechodů k demokracii.....	8
1.1 Typologie dle Samuela Huntingtona	10
1.1.1 Přerod	11
1.1.2. Výměna	13
1.1.3 Přeměna.....	14
1.2 Fáze přechodu k demokracii dle Adama Przeworského	15
1.2.1 Liberalizace	16
1.2.2 Demokratizace.....	17
1.3 Pojem demokracie	19
2 Kolumbijská republika	21
2.1 Historicko-politický vývoj do roku 1957	21
2.2 Historicko-politický vývoj po roce 1957	24
3 Bolívarská republika Venezuela	30
3.1 Historicko-politický vývoj do roku 1958	30
3.2 Historicko-politický vývoj po roce 1958	32
4 Komparace přechodů k demokracii	37
4.1 Typ přechodu k demokracii dle Samuela Huntingtona	37
4.2. Příčiny a aktéři přechodu k demokracii a jejich následné fungování....	40
4.3. Specifika přechodu dle analýzy přijatých paktů	44
4.4 Průběh a proces demokratizace dle typologie Adama Przeworského	46
4.5 Demokratické uspořádání po skončení platnosti paktů.....	48
ZÁVĚR	50
PRAMENY A LITERATURA	54
Internetové zdroje.....	57

ÚVOD

Druhá polovina 20. století znamenala pro Latinskou Ameriku mnoho zásadních a nezvratitelných změn, které utvářely celý systém zemí této oblasti po několik dalších desetiletí. Historický průběh militaristických režimů a vláda vojenských junt poznamenala nejen politické systémy těchto zemí, ale i samotný proces demokratizace a utváření demokratické společnosti. Od 50. let se začaly hroutit autoritářské režimy a nastolovat režimy demokratické. Latinská Amerika se tak stala významnou výzkumnou oblastí zejména kvůli těmto změnám a dostala se do popředí v rámci zájmu odborného prostředí této společnosti (Dvořáková a kol. 2005: 31–32). V průběhu let se začaly zkoumat přechody k demokracii a další témata spojená s děním v této oblasti. Latinskoamerické studie popsaly mnoho různých událostí, mezi nimiž lze jmenovat například vojenský převrat v Peru, vládu Augusta Pinocheta v Chile nebo i situaci v Argentině v době vlády Juana Peróna.

Tato bakalářská práce se bude zabývat přechodem k demokracii ve dvou konkrétních latinskoamerických zemích, a to v Kolumbijské republice a v Bolívarské republice Venezuele. Oba sousedící státy se vyznačují určitými spojujícími prvky a podobnostmi, mezi které lze zařadit např. společnou historii v rámci Velké Kolumbie v roce 1821, následně i shodný úřední jazyk španělština a také převládající katolická církev. Klíčovou úlohu pro výběr zemí však sehrál fakt, že v obou zemích mělo dojít k přijetí kompromisních dohod, které měly mít zásadní vliv na utváření demokracie. Předně z těchto vlivů může být uvedeno pravidelné střídání vlád, které mělo utvářet charakter potencionálního demokratického systému. Také však lze zmínit shodné období padesátých let, kdy k přijetí dohod opravdu došlo.

Cílem celkové práce bude zjištění, zda a jakým způsobem proces tranzice ovlivnil dnešní podobu demokracie v Kolumbii a Venezuele? V prvé řadě je pro samotnou komparaci nutné zjistit odpověď na následující výzkumnou otázku: co vedlo k přechodu k demokracii? Odpověď na tuto otázku pomůže k srovnání obou zemí a určení, zda se obě země následně

pohybovaly po ose ne/demokracie stejným směrem. Zásadní informací pak bude zjištění, zda oba případy odpovídají charakteristice konkrétního typu přechodu. Z hlediska tématu bude krátce zmíněno, zda byl proces přechodu k demokracii úspěšný.

Toto téma je z hlediska vlivu do současné doby důležité, protože se zabývá oblastí týkající se demokracií v Latinské Americe, jež je v literatuře již mnohokrát rozebrána, avšak stále jsou zde mezery, které je možné vyplnit. Ačkoli byl zájem o mimoevropské oblasti v rámci politologie výrazně zvýšen již v 60. letech 20. století, přesto je zde místo pro výzkum a tedy i práci zabývající se komparativní analýzou. Především komparace přechodu k demokracii a následný vývoj v těchto zemích pomůže k zjištění, zda podobné okolnosti přechodu vedly k podobným výsledům. Ze závěrů, které zkoumáním vzniknou, pak bude případně možné určit, zda tato událost měla vliv na tvář současného politického systému a demokratického uspořádání.

Z hlediska časového vymezení obsáhne bakalářská práce období od 50. let 20. století až do současnosti. Důležité jsou zejména roky 1957 a 1958, kdy došlo k přijetí zmiňovaných kompromisních dohod mezi elitami politického a společenského prostředí v Kolumbii ve Venezuele. Práce se tedy zaměří na komparaci procesu demokratizace a následný politický vývoj ve zkoumaných zemích.

K vypracování bakalářské práce bude nejprve využita deskripce a analýza. Následně bude srovnán přechod k demokracii pomocí komparativní metody, která je pro porozumění obecného charakteru přechodu těchto studií nezbytná. Srovnání pomocí komparačních kritérií pomůže k pochopení obecných spojitostí s ohledem na tranzici v obou zemích. Mezi komparační kritéria využitá v této práci, budou zařazena kritéria níže uvedená. Jedním z nich je samotný fakt, o jaký typ přechodu k demokracii se v obou případových studiích jedná z hlediska teorií přechodů k demokracii. Jak již bylo uvedeno výše, měly by obě země splňovat kategorii přechodu pomocí paktu. Toto kritérium se tedy zaměří na naplnění charakteristických rysů

konkrétního typu přechodu k demokracii. Mezi další kritéria patří srovnání hlavních příčin a aktérů, kteří se na tranzici podíleli. V tomto oddíle bude přesně definován postup přijetí kompromisních dohod. Kritérium bude zkoumat, kdo dohody přijal a stal se tak hlavním aktérem přechodu a jakým způsobem aktéři tranzice vč. opozice fungovali v následném období. Z hlediska komparace nelze opomenout kritérium zaměřené na srovnání samotných specifik obou dohod přijatých v Kolumbii a ve Venezuele. Toto kritérium bude zkoumat období přijetí paktů, jejich trvání z hlediska časového vymezení a případné nahrazení jinými událostmi, tj. celkové skončení působnosti paktů. Součástí tohoto celku bude také kritérium zaměřené na celkový průběh procesu tranzice z hlediska teorii Adama Przeworského. Zde bude také postaven na jedné straně skutečný proces událostí proti teoretickému základu tohoto autora, jak jej definoval ve své teorii. Posledním spíše doplňujícím komparačním kritériem avšak do významu stejně důležitým jako předchozí je vývoj v období po skončení působnosti paktů. Toto komparační kritérium se zaměří na zásadní události v Kolumbii a ve Venezuele, které utvářely demokratický rámec v obou zemích, případně ne/přispěly k zakotvení demokracie. Kritérium bude zkoumat, zda se v obou zemích odehrály shodné nebo podobné události.

Přechod k demokracii je v každé zemi velice specifickou událostí, a tudíž je žádoucí postihnout nejvýznamnější fakta pro srovnání obou případů. Následně na základě výše zmiňované komparace bude možné říci, zda obě země procházely podobným procesem a zda tedy v obou zemích byl i podobný následný vývoj.

V rámci komparace přechodu v Kolumbii a ve Venezuele má dosavadní zpracování tématu v odborné literatuře určité nedostatky, mezi které lze zařadit absenci samotné komparace těchto států v takovémto pojetí. Ačkoliv jsou obě země více zkoumané zvlášť, postrádají odborné zdroje celkový komparativní vhled. Nicméně nelze ubrat na významu komparativním studiím, které porovnávaly například kompromisní dohody. Samotné přechody v obou zemích a současně tranzice v dalších státech Latinské Ameriky jsou tématem hned několika publikací významných

autorů a odborníků na teorii přechodů k demokracii a tedy i více zkoumané. Ovšem komparace těchto dvou přechodů je oblastí, kde lze doplnit nedostatky vzniklé menším soustředěním se na srovnání z pohledu novodobějších procesů.

Stěžejní teorií, která bude využita, je právě teorie tranzice neboli teorie přechodu k demokracii. Mezi nejvýznamnější teoretiky tranzitologie patří především američtí autoři Terry L. Karlová a Philippe C. Schmitter, Alfred Stepan, profesor na Harvard University Samuel Huntington a další. Z hlediska využití konkrétní typologie bude rozebrána studie Samuela Huntingtona s přihlédnutím i na studie ostatních autorů. V souvislosti s tím lze v oblasti použité literatury uvést jako zdroje k sepsání práce publikace právě výše uvedeného teoretika. Dále bude k sepsání této studie použito například dílo českého autora Marka Ženíška s názvem *Přechody k demokracii v teorii a praxi* z roku 2006. Dalším důležitým zdrojem z oblasti českých publikací bude také dílo dvojice autorů Vladimíry Dvořákové a Jiřího Kunce s názvem *O přechodech k demokracii* z roku 1994. Na rozdíl od díla Marka Ženíška je publikace této dvojice poněkud méně aktuální, avšak to neubírá na významu a přínosu v oblasti odborné studie. Nedílnou součástí seznamu literatury budou samozřejmě i zahraniční zdroje. Mezi nejvýznamnější lze zařadit dílo Samuela Huntingtona s názvem *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století* v českém znění z roku 2008. Dalším zahraničním zdrojem bude například dílo Francise Hagopiana a Scotta P. Mainwaringa s názvem *The third wave of democratization in Latin America: advances and setbacks* z roku 2005.

Nepostradatelnou částí použitých zdrojů bude i literatura zaměřená na současné dějiny a historický vývoj od 50. let 20. století. Příkladem zastupujícím tuto skupinu je kniha s příznačným názvem *Kolumbie* z roku 1969 od autora Václava Kašíka, *Dějiny Latinské Ameriky: vývoj oblasti, regionů a států* od docenta Jana Klímy z roku 2015 nebo dále cizojazyčný zdroj nazvaný *Colombia: fragmented land, divided society* od Franka Safforda a Marca Palocioze z roku 2002. Dalším zástupcem těchto zdrojů je i dílo dvojice autorů Elizabeth Gackstetter Nichols a Kimberly J. Morse s

taktéž příznačným názvem *Venezuela* z roku 2010. Současně zdrojem je i článek od trojice autorů Scotta Mainwaringa, Daniela Brinkse a Aníbala Pérez-Linána s názvem *Classifying Political Regimes in Latin America*, jež vyšel v roce 2001. Vesměs všechny zdroje zaměřené na průběh událostí od roku 1957 respektive od roku 1958 budou klíčové pro sepsání kapitol zabývajících se konkrétními příklady zemí. Dalším zdrojem informací budou taktéž články z odborných periodik a internetové zdroje. Odborné články budou využity jak v tištěné formě, tak i v elektronické. Uvést lze například článek o demokracii Venezuely z roku 2012 *The Meanings of Democracy in Venezuela: Citizen Perceptions and Structural Change*, jejímž autorem je Damarys Canache. Tento článek byl zveřejněn v žurnálu *Latin American Politics and Society*, jež se zabývá politickou, sociální a ekonomickou transformací v Latinské Americe a Karibiku. Přínosným článkem pro tuto studii a částečně již realizovanou komparací bude i dílo se jménem *Participation and Constitution Making in Colombia and Venezuela: Enlarging the Scope of Democracy*, jež sepsala dvojice autorek Maria Pilar Garcia-Guadilla a Mónica Hurtado. Hlavním poznatkem tohoto článku je srovnání mezi klíčovými pakty z doby tranzice a novodobými ústavními změnami. Srovnání se týká jak Kolumbie, tak i Venezuely. Podobný význam má pro sepsání práce i článek *Consociational Democracy: The Case of Colombia*, jehož autorem je Robert H. Dix. Jak již samotný název napovídá, autor srovnává případ Kolumbie s Lijphartovou teorií konsociační demokracie. Tento článek bude využit z hlediska získání faktů o fungování politického systému.

Celá práce bude rozčleněna do několika částí a současně i tyto části budou rozděleny do dalších oddílů. První kapitola bude zaměřena na teorii přechodů k demokracii. Zde bude především vysvětlen význam spojení přechod k demokracii neboli tranzice a představena samotná tranzitologie. Zejména pak objasní fakt, že přechod zemí nemusí být nutně demokratický a už vůbec nemusí být úspěšný. To znamená, že výsledkem tranzice může být jakýkoli politický systém včetně demokracie, nedemokracie či se přímo může vyskytnout problém spočívající v hrozící občanské válce. Nedílnou

součástí této kapitoly bude několik podkapitol shrnujících typologii Samuela Huntington a teorie tranzice od Adama Przeworského, která umožňuje zkoumat průběh procesu přechodu k demokracii.

Klíčový teoretik Samuel Huntington se zaměřuje na přesné časové vymezení konkrétních vln a tzv. protivln. Zde je dobře znatelný časový posun oproti teoriím jiných autorů. Změna v pohledu na přechod k demokracii se projevuje zejména ve specifickém zkoumání příčin pádu starého režimu a nastavení režimu nového. Sám autor nepřichází se zcela unikátní typologií, avšak pojetí je pro práci přínosné. Vzhledem k cíli této práce bude jeho typologie jen okrajově konfrontována s typologiemi ostatních autorů. Bezpochyby nedílnou částí první kapitoly však bude i dělení fází přechodu k demokracii od Adama Przeworského. Nejdůležitější termíny přechodu dle rozdělení zmíněného autora zahrnuje etapu liberalizace a demokratizace. Oba pojmy budou v průběhu práce v kontextu popsány a vysvětleny, zároveň bude objasněn význam těchto pojmů. Dalším oddílem první kapitoly bude i stručné definování pojmu demokracie pro úplnou představu podmínek pro její komplexní zavedení.

Druhá a třetí kapitola se bude soustředit na samotné události v Kolumbii a ve Venezuele. Podkapitolami v této sekci budou i témata zahrnující hlavní aktéry přechodu k demokracii i okolnosti vlivu například guerillových skupin v pozdějších letech, jež mají významný podíl na událostech v těchto zemích. Stejně tak nelze opomenout vliv produkce drog zejména v Kolumbii či význam produkce ropy ve Venezuele. Role guerillových uskupení a současně další prvky, jež poznamenaly charakter těchto dvou zemí nejen po společenské stránce, ale především v oblasti politického prostředí, budou z důvodu úzkého rozsahu práce popsány pouze okrajově. Cílem této bakalářské práce není vyjmenovat podrobně veškeré události, které ve Venezuele a v Kolumbii proběhly, avšak ty nejdůležitější fakta nelze opomenout. Důležitějším předmětem práce však bude analýza samotného přechodu a důsledků z toho plynoucích. Zde bude využita zejména deskripce, která je nutná pro další výzkum a konečné srovnání.

Poslední a v pořadí čtvrtou kapitolou bakalářské práce bude samostatná komparace přechodu k demokracii v obou zemích od 50. let 20. století. Stavebními základy pro poslední kapitolu budou komparační kritéria uvedený výše, která je pro přehledné shrnutí a úplné definování možno zopakovat. Těmito komparačními kritérii tedy budou: 1) typ přechodu k demokracii dle typologie Samuela Huntingtona s ohledem na naplnění charakteristiky konkrétního zařazení, 2) příčiny a aktéři přechodu k demokracii a jejich následné fungování v politickém systému včetně jejich opozice, 3) specifika přechodu dle analýzy přijatých paktů, 4) průběh a proces demokratizace s přihlédnutím na porovnání průběhu dle typologie Adama Przeworského a skutečný průběh tranzice v zemích a za 5) demokratické uspořádání v následné době po skončení platnosti paktů. Tato kapitola by měla dle předpokladu zodpovědět výzkumnou otázku a objasnit cíl práce.

Po celkovém srovnání v poslední kapitole bude práce ukončena závěrečnou částí, jež zhodnotí zodpovězení výzkumných otázek a nabídne další možné úvahy. Bude zde tedy prostor pro další teze, na něž budou moci případně další badatelé v oblasti zkoumající Latinskou Ameriku navázat. Konkrétní závěry bude případně možné konfrontovat se závěry jiných výzkumných studií. Toto však již nebude přímou součástí práce, avšak dobrým námětem pro další výzkum.

1 Teoretické zakotvení přechodů k demokracii

Již v úvodu práce bylo zmíněno, jakou klíčovou teorií se práce bude zabývat. Teorie přechodů k demokracii je v současné době nedílnou součástí politologických teorií. Nejvyšší nárůst zájmu o tuto oblast projevila odborná společnost již od 60. let 20. století. Mezi přední teoretiky lze zařadit Samuela Huntingtona, Terry L. Karlovou, Phillipa C. Schmittera, Alfreda Stepana a další odborníky¹. První zkoumání přechodů neboli tranzitologie zkoumala změnu politických režimů směrem od demokracie k autoritářským režimům. S postupem času se zájem obrátil na přechod k demokratickým režimům a rozpadu původních autoritářských struktur (Říchová 2000: 241). Související teorií je samozřejmě i teorie autoritářských režimů, neboť v rámci přechodů jde o pohyb od nedemokratického systému. Významné teoretiky nedemokratických režimů představují zejména Juan J. Linz a dále i Giovanni Sartori, avšak práce zkoumá opak nedemokracie.

V první řadě je však nutné rozebrat a definovat samotný přechod k demokracii neboli jinak tranzici. Jedná se o časový interval či období mezi dvěma typy politického systému (Dvořáková, Kunc 1994: 76–74). Konkrétně pak přechod označuje změnu/posun od jednoho politického systému k systému druhému. Samotná definice nenaznačuje, zda jde o přechod k demokratickému režimu, a tedy vyskytuje se zde určitá nejistota ve výsledku tranzice. Ta je způsobena především časovým úsekem, kdy ještě nejsou plně nastavena pravidla nového režimu.

Větší prostor pro bádání v oblasti přechodů jakožto časových období/fází je předmětem studie *Democracy and the Market* Adama Przeworského, který věnoval tomuto tématu velkou pozornost (Przeworski 1992). Pro potřeby studie však lze jednoznačně hovořit o změně z nedemokratického/autoritářského režimu na režim demokratický.

---

¹ Mezi další teoretiky, kteří se zabývali teorií tranzice, patří Giuseppe Di Palma, Scott Mainwaring, Donald Share či Eduardo Viola. Tito autoři pracují s klasifikací, která rozděluje typy přechodů k demokracii na: sjednaný přechod, přechod kolapsem a přechod sebevyloučení (Říchová 2000: 247–248).

V této oblasti bylo vymezeno několik klasifikací již zmíněných teoretiků, pomocí nichž je možné přiblížit příčiny a celkově charakterizovat přechod v určitých zemích. V následující podkapitole je rozebrána konkrétní typologie Samuela Huntingtona (Huntington 2008). Tento autor se v rámci studia přechodů k demokracii zabývá specifickou oblastí vymezující již v úvodu zmíněné vlny a protivlny. Dále pro potřeby studie demokratizace vymežil Huntington několik typů tranzice. Pomocí této typologie bude zjištěno na základě komparačních kritérií, o jaký typ přechodu se jedná a do jaké míry země odpovídají jejich charakteristikám.

Jak je vidět, jsou přechody k demokracii námětem práce hned několika autorů. Mezi české zástupce patří například Marek Ženíšek, který stanovil ve své knize *Přechody k demokracii v teorii a praxi* několik hypotéz, jež řeší problematiku klasifikací a definování pojmu přechod k demokracii (Ženíšek 2006: 9 – 20). Ze závěrů autorových úvah vyplývá, že není možné pomocí případových studií stanovit obecnou typologii. V případě, že by však byla stanovena, je zde další problém se zařazením konkrétních zemí do jednotlivých typů a skupin. Zde autor naráží na problém se specifickou povahou každého přechodu k demokracii, a tudíž nelze zařadit každý specifický případ do jedné kategorie. Východiskem je pak kombinace několika typů.

Další úvaha, jejímž zastáncem je opět Marek Ženíšek, vysvětluje, že rozpad autoritářského režimu nemusí vést právě k demokratickému systému (Ženíšek 2006: 13). Teorie přechodů k demokracii je však složena z několika klasifikací a objevují se zde i konkrétní typy tranzicí, které počítají i s touto možností a neúspěšným závěrem demokratizace.

Je třeba si také uvědomit, že přechod k demokracii vede k mnohem náročnějším úkolům. Ačkoliv je tranzice dokončena, je stále mnoho cílů, které musí země zvládnout. Takové cíle představuje vybudování zvyků a postojů v rámci demokracie. V případě úspěšného zavedení je cesta ke konsolidované demokracii nastavena správným směrem (Linz, Stepan 1996: 4–7)

V následujících oddílech bude studie obsahovat podkapitoly

s klíčovou typologií a teorií tranzice, které mohou vytvářet dojem postupného strohého popisu, avšak pro určení přechodu k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele je tato teoretická část klíčová. Dále je nezbytnou částí pro tuto studii i definování pojmu demokracie a to za účelem nastavení minimálních podmínek a představy pro úspěšně zavedenou demokracii.

1.1 Typologie dle Samuela Huntingtona

Dílo *Třetí vlna demokratizace na sklonku dvacátého století* je základním zdroje pro čerpání faktů o teorii demokratizačních vln a typologii přechodů podle Samuela Huntingtona (Huntington 2008). Autor přispěl do prostoru odborného zkoumání svým pojetím demokratizace v určitých vlnách a protivlnách. Už v pohledu skrze historický vývoj zemí světa a nastolování demokracie je jasné, že tento stav není okamžitým výsledkem specifické události, ale konečným stavem pozvolného procesu.

V rámci studie Samuela Huntingtona se jedná o časové vymezení třech vln, které mají charakteristické rysy. Jednotlivé vlny vždy popisují přechod od nedemokratického režimu k demokratickému. Na tento proces navazuje jako reakce vznik takzvaných protivln, které se vyznačují směrem mířícím opačně, a to od demokracie k nedemokracii. Pomocí přesného vymezení jednotlivých vln vznikají tři etapy: a) první demokratizační vlna v letech 1828 až 1926, b) druhá vlna v letech 1943 až 1962 a nakonec i c) třetí vlna od roku 1974. Na tato období odpovídají i protivlny: a) první protivlna v letech 1922 až 1943 a b) druhá protivlna v letech 1958 až 1975. Přesné časové rozložení je patrné z tabulky níže. Z časového hlediska je hned jasné, že Kolumbie s Venezuelou by byly zařazeny do druhé demokratizační vlny. Nicméně v souvislosti s touto teorií demokratizačních vln a protivln, ve které autor vymezil různá období přechodů, také v díle *Třetí vlna* vytvořil určitou typologii samotných přechodů (Huntington 2008: 112–122).

Tabulka č. 1: Časové vymezení demokratizačních vln a protivln

Pořadí proti/vln	Demokratizační vlny	Demokratizační protivlny
1.	1828 až 1926	1922 až 1943
2.	1943 až 1962	1958 až 1975
3.	Od 1974	

[Zdroj: Huntington 2008: 112–122]

Huntington podobně jako Karlová a Schmitter využívá souvislosti mezi aktéry tranzice. Oproti zmíněným autorům se však zajímá o přesně určené vztahy mezi těmito aktéry. Autor zkoumá vztah mezi vládou a opozicí, dále vztah mezi reformátory a odpůrci změn ve vládě a nakonec i vztah mezi umírněnými a extrémisty v rámci opozice. Na tomto základě vymezil několik typů ukončení starého režimu. Mezi tyto typy patří: transformace/přerod (transformation), nahrazení/výměna (replacement) a přesun/přeměna²(transplacement). „*Skoro každý historický vývoj v sobě spojoval prvky obou nebo i více typů přechodných procesů*“ (Huntington 2008: 116). Všechny obecné typy jsou popsány detailněji níže.

1.1.1 Přerod

V rámci transformace neboli přerodu mají ústřední úlohu ve změnách aktéři, které tvoří elity. Tyto elity se vyznačují větší silou než opozice, avšak tento stav se v průběhu změny může přeformovat. Část elity, která se zasazuje o tranzici, jsou reformátoři, jejichž hlavním cílem je získat moc. Postupně se do procesu přeformování politického režimu zapojuje i opozice, avšak je zde důležité udržet odpůrce změn v pasivní roli a nedávat žádnou záminku k odporu proti reformátorům (Huntington 2008: 122–140).

² U některých dalších autorů lze narazit na stejné typy přechodů s jinými názvy. Je tomu tak například u Donalda Shara a Scotta Mainwaringa, kteří označili transformaci za transakci a dále i výměnu za přechod kolapsem. Dalším autorem, u kterého lze nalézt taktéž podobnost v modelech přechodů ale jiné označení, je Juan J. Linz, jenž transformaci označil na reformu a výměnu za rupturu (Huntington 2008: 155)

Klíčovou roli tohoto typu demokratizačního procesu tedy sehrávají dosavadní držitelé moci, kteří se zasazují o zrušení původního autoritářského režimu. Typickým znakem přerodu je silnější pozice vlády oproti opozici. V období tzv. třetí vlny dle Huntingtona se přerody vyznačovaly několika fázemi procesu. Většina z těchto fází, konkrétně čtyři z pěti, se odehrávaly ještě v době fungování autoritářského režimu.

1. Docházelo k *nástupu reformátorů*, což znamenalo fázi, při které se autoritářští zástupci stali liberálními reformátory. Jejich cílem bylo přijmout demokratické principy, které byly podle nich v takové situaci nevyhnutelným řešením. Liberální reformátoři cílili na rozvázné zavedení demokratických principů. Touto rozvahou je myšleno střídmé zavedení některých občanských svobod, zmírnění represe a cenzury a uvolnění omezení vůči občanské společnosti. Naproti tomu však nebylo cílem zavést soutěživé volby bez některých omezení.

Navenek vystupovali reformátoři jako zastánci demokratizace s cílem získat širokou lidovou podporu. Ve skutečnosti se stávali pouze liberalizátory a nikoli zastánci demokratizace. Jejich cílem bylo zavést reformy do té míry, aby si získali podporu, avšak zachovali původní systém, v kterém figurovali dříve.

2. Další fází v přerodu je *získání moci*. Možnost chopit se moci způsobilo např. úmrtí původních autoritářských vůdců.
3. Po výše zmíněných fázích nastává *nezdar liberalizace*. V mnoha případech se reformátoři museli potýkat s jejich vcelku krátkým působením ve funkci. Liberální reformátoři byli často vystřídáni demokratičtější orientovanými reformátory. Na druhou stranu mohli také být v této fázi nahrazeni zastánci původních struktur. Stále zde zastávali reformátoři pozici hybatelů změn, zároveň však chtěli zachovat pozměněný původní režim.

Třetí fáze zapříčinila rozdělení společnosti na dvě skupiny. Jednou z nich byla skupina, jež chtěla docílit demokratizace. Opakem této skupiny byli

zastánci původních struktur, kteří volali po represích a znovunastolení starých pořádků. Na takovou situaci navazovala další fáze procesu přerodu.

4. *Zpětná legitimita: potlačování stoupenců starých pořádků* se vyznačovala snahou oslabit zastánce původních struktur a jejich případným přetažením na stranu reformátorů.
5. Následně pak dochází ke *kooptování opozice*. Po nastoupení demokratických reformátorů bylo navázáno na spolupráci a rozmlouvání s opozicí a všemi dalšími důležitými subjekty. Výjimečné nebylo ani zaměření se na zcela nové subjekty (např. politické strany), které se v nově uvolněných poměrech mohly utvořit.

V případě, že země prošly úspěšně těmito fázemi přerodu, lze hovořit o úspěšném zavedení demokratizace (Huntington 2008: 122–140). Formální stránka přerodu pak mohla být i oficiálně zakotvena v písemném dokumentu či dohodě. Nápadně se tak tento typ blíží charakteristice typu vnucení dle Karlové a Schmittera. V takovém typu podle autorů dochází k přechodu za přičinění elit (Karl, Schmitter 1991: 267–282).

1.1.2. Výměna

Dalším typem přechodu k demokracii je nahrazení nebo také výměna původního režimu. Oproti prvnímu typu se zde neprojevují reformátoři buď vůbec anebo jen velmi zřídka. Hlavní úlohu zde přebírá posílená opozice, která je v rozporu se zastánci původního režimu. Událostmi, které vedou ke změně režimu, pak jsou svržení vlády nebo její rozpad potažmo kolaps. Důležitý vliv zde má i vláda, která pozbyla důvěry obyvatel a armáda, která se rozhodne nezasahovat proti klíčové roli opozici (Huntington 2008: 140–145). Jedná se tedy o celkovou výměnu vedoucích rolí a původních struktur.

Samotný proces přechodu k demokracii formou výměny je odlišný od přerodu v několika faktorech. Například dočasně nejsilnější pozici ve vládě zastávají představitelé původních struktur. V mnoha ohledech dochází k jejich svržení nebo zhroucení vlády až s přibývajícím silou opozičních

struktur.

Podobně jako přerod lze i výměnu rozdělit do několika fází: „1) zápas o to, aby autoritářský režim padl, 2) jeho pád a 3) zápolení, k němuž dochází poté, co režim padne“ (Huntington 2008: 140). Skrze všechny faktory zde nelze nalézt spolupráci s vládou. Ta je postupně sílící opozicí odstraněna a vyměněna za nový režim. Významnou roli v pádu autoritářského režimu sehrála také armáda. Jakmile se armádní složky postavily proti původnímu režimu, byl jistým výsledkem konec režimu. V mnoha případech, kdy došlo k přechodu výměnou, znamenala změna špatnou budoucnost pro původní představitele vlády. Někteří z nich byli vyhnáni ze země a jiní dokonce popraveni. Došlo k jejich celkovému odstranění a někdy i potrestání. Euforie z odstranění režimu se však následně přeměnila na problém spočívající ve vnitřní neshodě v rámci opozice. Řešena byla otázka následného uspořádání, která rozpoltila opoziční skupiny. V takové situaci se objeví několik požadovaných kroků. V první řadě je třeba zakotvit demokratické principy jako např. uspořádat volby, jež znamenají získání legitimacy. Posléze by měla být demokratizace úspěšně zakotvena.

1.1.3 Přeměna

Posledním typem tranzice, kterou Huntington vymezil, je přesun někdy také označován jako přeměna. V rámci této změny režimu musí nutně dojít k jednání mezi vládou a opozicí. Toto je způsobeno jednak nedostatečnou převahou opozičních radikálů a jednak vyvážeností mezi reformátory a odpůrci změn ve vládě. Chybí zde silný vůdčí aktér, který by zahájil proces přechodu k demokracii. Pomyslný prvek důležitý pro akt přesunu k novému režimu je pak spolupráce mezi vládou a opozicí, kde mají převahu spíše umírnění zastánci (Huntington 2008: 149–158). Celý proces je pak nastartován až v počátku jednání mezi klíčovými aktéry. Samotná vláda je ochotna o demokratizaci jednat, ale není schopna ji sama začít.

Na rozdíl od výměny se přeměna vyznačuje opozicí tak silnou, že připravuje vládu o moc, avšak není dostatečně mocná, aby vládu svrhla

sama. Na scénu pak přicházejí vyjednávání mezi oběma stranami. V prvních krocích přeměny začala vláda ztrácet moc a přijímat liberalizaci. Šanci chtěla využít opozice, která měla za cíl svrhnout vládu. Na tyto snahy v rámci přeměny vláda vcelku rychle zareagovala a zabránila opozici v převzetí mocenské převahy. Takové události pak způsobily, že si obě strany uvědomily, že je třeba vyjednávat. Rovnováha mezi jejich silami znamenala nutnost kompromisů a vyjednávání. Situace se však většinou neobejde bez stávek, protestů a demonstrací ze strany dočasně převažující opozice a bez represí ze strany dočasně převažující vlády. Časem obě strany v tomto typu přechodu dospěly k dohodě a jednání u pomyslného kulatého stolu. Přeměna režimu byla pro opozici i vládu sympatická z hlediska takové jistoty, že ani jedna ze stran nebude úplně vyloučena z podílení se na moci a vládě (Huntington 2008: 149–160). Zde opět je možné spatřit podobné rysy tak jako jsou uvedeny u jiných typologií například v rámci sjednaného přechodu.

1.2 Fáze přechodu k demokracii dle Adama Przeworského

Oproti typologii, jež byla představena výše, byl předním odborníkem na vymezení etap přechodů především americký teoretik Adam Przeworski³. Autor díla *Demokracie a trh, politické a ekonomické reformy ve východní Evropě a Latinské Americe* (v originále: *Democracy and the Market. Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*) z roku 1991 vyznačil dvě specifické etapy, přičemž jednou z nich je období nazývané liberalizace. Przeworski označil tuto část jako prvotní fázi, kdy dochází k přeměně a otevření původního režimu a jeho struktur. Tato fáze zahrnuje proces rozvolňování dosavadních autoritářských struktur a nastavení a dále rozšiřování občanských práv. Prvotní kroky přechodu však mohou být iniciovány shora od mocenských struktur, přičemž dochází k jejich rozštěpení, nebo se může jednat o nátlak zdola. Významnou roli zde

---

³ Dalším autorem, jenž se pokusil o vymezení etap přechodu k demokracii, je i Dankward Rustow ve svém díle *Přechody k demokracii: na cestě k dynamickému modelu* (angl. *Transition to democracy: Towards a Dynamic Model*) z roku 1970 (Říchová 2000: 249).

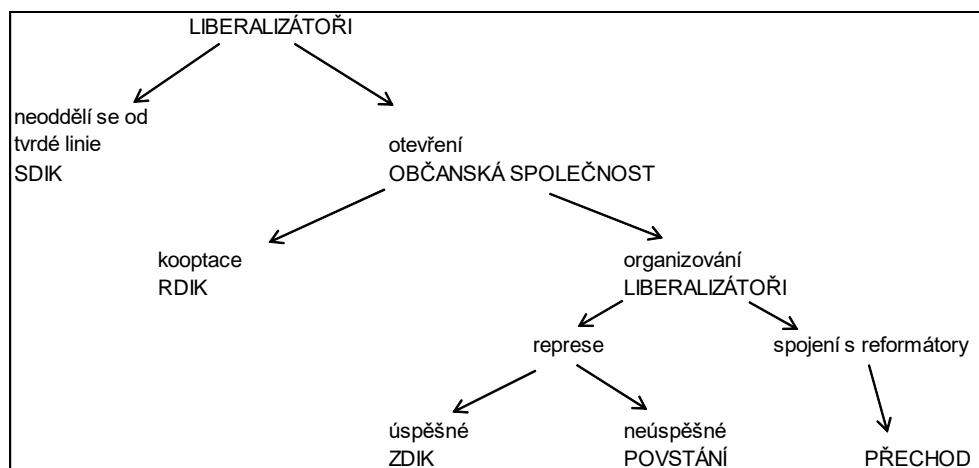

hraje nejistý výsledek. V této fázi ještě není zcela jasné, zda bude výsledkem tranzice demokratický režim. Stejnou klasifikaci zmiňuje i již dříve zmiňovaná autorka Blanka Říchová v knize *Přehled moderních politologických teorií* (Říchová 2000: 251–253).

1.2.1 Liberalizace

Adam Przeworski vypracoval přesný model fáze liberalizace, jež znázorňuje obrázek níže. Cestou směřující k úspěchu v přechodu je otevření autoritářského režimu, ve kterém se prosazují liberalizátoři a spojují se s reformátory. Ve zjednodušeném formátu lze úspěch transformace definovat jako rozpad starých struktur doprovázený spoluprací občanské společnosti usilující o změnu režimu. Samotný přechod však není jednoduchou etapou každého historického a politického vývoje státu, a proto vymezil Przeworski i několik dalších možných ukončení přechodu. Mezi ně lze zařadit například neúspěch fáze liberalizace a zachování diktatury neboli statusu quo. Dle obrázku níže se jen v několika málo případech uskuteční fáze liberalizace jako úspěšná. S větší pravděpodobností dochází k variantám, které zachovávají původní stav nebo jej jen minimálně upraví. V obou případech zůstává u moci vláda diktatury s menšími či větším uvolněním.

Obrázek 1: Liberalizace dle Przeworského⁴

Zdroj: [Říchová 2000: 252]

⁴ SDIK = Status quo diktatura; RDIK = rozšířená diktatura; ZDIK = zúžená diktatura (Říchová 2000: 252)

1.2.2 Demokratizace

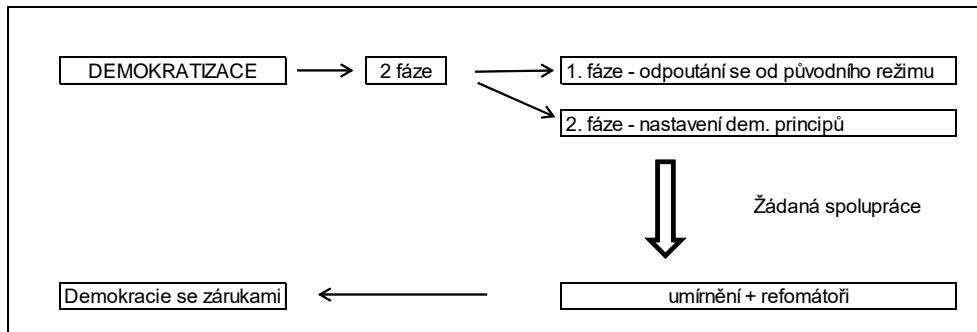
V případě, že dojde k úspěchu v první etapě tj. liberalizaci, nastává druhá fáze demokratizace (Dvořáková, Kunc 1994: 91). Již z názvu je jasné, že tato etapa bude spojena s demokratickým nastavením. Klíčovou funkcí tohoto období je nastavení fungování demokratických institucí a všeobecných pravidel. Oproti liberalizaci zde dochází k jasnějšímu a stabilnějšímu zakotvení demokratických principů.

Jako prvotní krok začátku fáze demokratizace vymezil Adam Przeworski utváření kompromisních dohod o nastavení pravidel fungování režimu. Tuto fázi dále rozdělil na další dva úseky demokratizace související s dalším vývojem politického režimu. Zprvu je důležité se především odpoutat od původních autoritářských nastavení a následně i přejít ke kroku vytváření demokratických pravidel.

První část demokratizace se vyznačuje spojením odpůrců předchozího režimu. Poté dochází k rozštěpení těchto zastánců v různé politické subjekty a celky zastávající svůj vlastní politický program. Určitým způsobem lze hovořit o zavádění pluralitního politického systému. Przeworski následně i v tomto období rozdělil účastníky demokratizace do několika kategorií. Mezi tyto kategorie patří: reformátoři, radikálové, umírnění a představitelé tvrdé linie. Na základě spolupráce různých aktérů vytvořil autor další možné výsledky demokratizační etapy.

Cílem demokratizace je dospět zejména ke spolupráci umírněných a reformátorů. Oba aktéři se shodnou na nastavení a budování demokratických institucí a pravidel. Autor tento stav označil jako demokracii se zárukami. Kombinací spolupráce jiných zmiňovaných aktérů by dle této typologie ukončení demokratizace nedospěla k dostatečnému ustanovení zásadních principů. Na obrázku níže je popsáno schéma dělení fáze demokratizace, jež je klíčovým prvkem v procesu přechodu k demokracii (Říchová 2000: 253–255).

Obrázek 2: Úspěšná demokratizace dle Przeworského

Zdroj: [Autor dle fáze demokratizace Adama Przeworského (Przeworski 1991: 112–119)]

Mezi další možné výsledky demokratizace zařadil Przeworski zachování starého autoritářského režimu. Tento stav je způsobem nespolupráce mezi umírněnými a reformátory. Oba aktéři jsou více svázáni se svými partnery v podobě radikálů a zastánců tvrdé linie. Možným vyústěním tohoto stavu je i občanská válka. Druhým typem neúspěšného stavu je zachování autoritářského režimu avšak s určitým stupněm uvolnění. V tomto typu se země vrací do fáze liberalizace, k úspěšné demokratizaci nedochází.

Posledním možným závěrem demokratizace, jak stanovil autor této klasifikace fází tranzice, je demokracie bez záruk. V takovém modelu přetrvávají vztahy mezi umírněnými a radikály (Říchová 2000: 255).

Dojde-li v zemi k úspěšné fázi demokratizace, vyskytne se otázka, zda je proces přechodu k demokracii zcela dokončen? S touto otázkou souvisí i následující část práce, která se zaměřuje na definování pojmu demokracie potažmo konsolidovaná/ustálená demokracie. V případě, že země projde i úspěšnou fází konsolidace neboli zakořenění demokratických struktur a principů, dalo by se v určité míře mluvit o ukončení tranzice.

1.3 Pojem demokracie

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, je nutné pro představu krátce definovat pojem demokracie. Z hlediska rozsahu práce však není možné obsáhnout celou teorii demokracie, která však není ani jednotná. Existuje mnoho teorií, avšak jednotná definice, která by pojala veškeré náležitosti, stále není určena. Pro potřeby práce budou vymezena pouze kritéria konsolidované demokracie a typické prvky. Mezi nejznámější teoretiky, kteří se zabývali vyřešením tohoto složitého úkolu, jímž je definování *demokracie*, patří bezesporu Robert Dahl a další teoretikové. Znaky demokracie, které by měla každá země splňovat, jsou: svobodné a spravedlivé konkurenční volby do zákonodárné a výkonné moci, všeobecné volební právo pro dospělé občany, ochrana občanských svobod a politických práv, opravdu vládnoucí vláda a armáda pod civilní kontrolou (Dahl 2001: 39).

Hlava státu potažmo vlády a zákonodárce by měli být voleni v otevřených a spravedlivých volbách, které zajišťují konkurenci. Jedná se o nejzákladnější znak zastupitelské demokracie. Dále se zde objevuje jev střídání vlád, který také přispívá k demokratičnosti státu. Druhým požadavkem na demokracii je zahrnutí obyvatel do volebního procesu. Je-li volební právo upřeno, jedná se o omezení politických práv. Tyto práva a také občanské svobody jsou stěžejními charakteristikami demokratických režimů. Stát má tyto práva a svobody ochraňovat. Patří mezi ně například svoboda tisku, svoboda projevu, svoboda shromažďovat se a podobně.

Dalším požadavkem na demokratický režim je situace, kdy vládnoucí orgány mají skutečnou vládnoucí moc. Opačnou situaci představují vlády, které jsou kontrolovány například armádními složkami. Vláda v takovém okamžiku není demokratická (Mainwaring, Brinks, Pérez-Lián 2001: 37–65).

Žádoucím výsledkem úspěšné tranzice je tedy konsolidovaná demokracie. Dle Alfreda Stepana a Juana Linze stojí konsolidovaná demokracie na pěti pilířích. Jsou jimi: 1) občanská společnost, 2) politická kultura, 3) vláda práva, 4) struktura státní byrokracie a 5)

institucionalizovaná hospodářská/ekonomická společnost (Linz, Stepan 1996: 3–15).

2 Kolumbijská republika

Na severu Jižní Ameriky leží stát se jménem Kolumbijská republika. V dnešní době je to jedna z nejznámějších zemí Latinské Ameriky. Z geografického hlediska je to jedna z mála zemí, které jsou omílány oběma oceány, a to Atlantským a Tichým. Historie této země začíná už v 16. století, kdy obsadili toto území Španělé, kteří přinesli oficiální jazyk. Velká většina obyvatel se postupně stala zastánci katolické církve (Bejarano 2011: 9–22). Je to země se skoro 43 miliony obyvatel a hlavním městem Bogotou. Z hlediska státního zřízení je Kolumbie prezidentskou republikou (Central Intelligence Agency 2016).

2.1 Historicko-politický vývoj do roku 1957

Zásadní události důležité pro tuto práci, které ovlivnily politický vývoj země, jsou datovány do druhé poloviny 20. století. Již od konce druhé světové války se vyznačoval systém Kolumbie nedemokratickými prvky. V roce 1945 došlo k demokratickým volbám, které však byly zmařeny konfliktem mezi liberály a konzervativci. Od tohoto roku se k moci dostal Mariano Ospina Pérez a stal se prezidentem. V průběhu své vlády posiloval diktátorskou formu vlády.

V roce 1948 se začala bouřit společnost po zavraždění liberálního zástupce Jorgeho Eliécera Gaitána. Tento mezník vyvolal později povstání v hlavním městě Bogotě. Pro tuto událost se ujal název Bogotazo. Gaitán představoval naději pro nižší vrstvy společnosti v oblasti politického zastoupení a zprostředkování zájmů těchto vrstev. Toto povstání pokračovalo dále i rozšířením na venkov.

Z hlediska událostí, které předcházely přechodu k demokracii, je nutné také hovořit především o celkovém kolapsu demokratického systému v letech 1946 až 1958. Problém, který se zde vyskytl, byl fakt, že Ospina představoval zástupce menšiny. Naproti tomu Kongres byl pod kontrolou liberálů, kteří zaujímali většinu. Prezident Ospina tomuto chtěl čelit a snažil

se začlenit i zástupce liberálů do koaliční vlády. Liberálové se později pod vedením Gaitána utvořili ve frakci této strany a získali větší podporu. Tu Jorgé Eliécer Gaitán získal také tím, že byl charismatickým řečníkem, který si dokázal získat i nižší vrstvy.

S nárůstem vlivu se předpokládalo, že se Gaitáno stane nastupujícím prezidentem. Vítězství ve volbách do Kongresu takovému předpokladu nasvědčovalo, avšak Gaitáno se postu nedočkal. Dne 9. dubna byl v centru Bogoty zavražděn (Meade 2010: 204–206, srov. Leech 2011: 7–10). Tato událost rozpoutala nepokoje v hlavním městě. Došlo k zničení centra Bogoty a zároveň k zabití asi 2000 lidí. Obyvatelé přišli o svého zástupce, který představoval jejich naději na rovné zastoupení a sjednocení dělníků. Přesto, že se podařilo stávajícímu Ospinovi nepokoje ve městě utiшит, násilí na venkově sílilo. Došlo ke krutému „*potlačení nepokojů 18. 4. 1948 za pomoci předáků Liberální strany a USA, stovky mrtvých a tisíce uvězněných vyvolaly občanskou válku v letech 1948 -1953, která vešla do dějin jako La violencia – Násilí*“ (Klíma 2015: 394). Tato vlna násilí na venkově představovala jednu z nejkrvavějších událostí Kolumbijské historie dvacátého století, přičemž násilí přetrvávalo až do roku 1958. Nepokoje se rozšířily po celé zemi a počet obětí na životech během následujících let přesáhl cifru 200.000 lidí. Jednou z příčin bylo i odmítnutí vlády přistoupit na sociálně-ekonomické požadavky obyvatel prahnoucích po změnách. V reakci na veškeré protesty přistoupil prezident Ospina k represivním opatřením, např. bylo zakázáno veřejné shromažďování (Safford, Palacios 2002: 347–351).

V roce 1949 se konaly prezidentské volby, ve kterých liberálové odmítli postavit svého kandidáta. Následně byl tedy zvolen konzervativní zástupce Goméz. Na post prezidenta nastoupil následně v roce 1950. Goméz prosazoval vládu pod pevným vedením své konzervativní strany. Ve způsobu jeho vlády se odrazila i skutečnost, že byl příslušníkem radikálnější frakce konzervativní strany.

Vyznával především autoritu, hierarchii, pořádek a naopak pohrdal všeobecným volebním právem. Pod jeho vedením navíc došlo i

k vypracování nové ústavy v roce 1953. Tato ústava se vyznačovala rozšířením pravomocí guvernérů, posílením autonomie předsednictva a dále posílení role církve v politickém systému. Goméz prosadil omezení občanských svobod jako nástroj pro prevenci před získáním moci liberálními zastánci. Proti liberální opozici zasahoval represemi a dále např. generála Gustava Rojas Pinilla obvinil ze spiknutí proti vládě. Goméz pro nemoc musel přenechat vedoucí post Robertu Urdonetu Arbeláezovi, avšak později se snažil do úřadu vrátit. Tento pokus se stal neúspěšným z důvodu jeho sesazení ozbrojenými silami a nastolením vojenské vlády. Vedoucí úlohu ve státním převratu zastával právě Gustavo Rojas Pinilla, který se také stal nastupujícím prezidentem.

Cílem Gustava Rojas Pinilla bylo především ukončit násilí v zemi. Dokázal prosadit relativní klid po dobu několika měsíců od zmiňovaného převratu v roce 1953. Navzdory snahám reagovat na požadavky na sociální reformy, které by vyřešily problémy společnosti, se Rojas Pinilla nesetkal s velkým úspěchem. Během prvního roku jeho podpora vymizela. Došlo znovu k obnovení násilí na venkově. Rojas Pinilla přistoupil k přísnému opatření. Vláda se obrátila na cestu represí a cenzury tisku. Navíc docházelo k zhoršení ekonomické situace způsobené poklesem cen kávy a zhoršující se inflační politikou. Systém se přetvořil v diktaturu, která měla být právně zakotvena v ústavě. Liberální i konzervativní stoupenci spojili své síly proti prezidentovi pod záštitou konceptu s názvem Národní fronta na začátku roku 1957.

O rok dříve již v červenci 1956 podepsal Goméz a Lleros Camarga deklaraci Benodorm. Jedná se o dokument, který položil základy pro budoucí koaliční vlády. Posléze byla podepsána v klíčovém roce 1957 finální dohoda. Ta stanovila, že prvním prezidentem v období Národní fronty se stane konzervativní zástupce. Cílem těchto dohod bylo i snížení a případně celkové odbourání stranického napětí.

Současně dochází k obnově ústavy z roku 1886. Každé čtyři roky tak došlo ke střídání vlád mezi konzervativci a liberály. V rámci důležitých

hlasování o přijetí právních předpisů bylo nutné získat 2/3 většinu.

2.2 Historicko-politický vývoj po roce 1957

Pakt Národní fronta byl vytvořen již během doby diktatury Rojase Pinilly, který se dostal k moci za přispění nesvárů dvou hlavních politických stran v Kolumbii. Těmito stranami byly tedy konzervativní a liberální strana. Hlavní zástupci těchto stran se podíleli na vytvoření výše zmiňovaného paktu, který se následně stal také součástí kolumbijské ústavy. Cílem této dohody bylo ukončení původní diktatura včetně nastolení demokracie a také prevence proti obnovení války a násilí mezi konzervativci a liberály (Garcia-Gaudilla, Hurtado 2000: 7, srov. Hartlyn 1984: 247–148). Samotný pakt vykazoval přesvědčení o jeho legitimitě díky tomu, že byl předložen k lidovému hlasování s rekordní voličskou účastí 70 % voličů. Fungování systému podle Národní fronty predikovalo, že: všechna křesla ve veřejných institucích měla být rozdělena rovným dílem mezi konzervativní a liberální stranu, všechny funkce kabinetu měly být rozděleny stejně (vyjma armádních složek), všichni vládní úředníci a zaměstnanci veřejné správy měli být dosazováni dle parity vládnoucích stran a dále bylo zajištěno střídání předsednictví mezi liberály a konzervativci (Dix 1980: 303–321, srov. Karl 1987: 64–90). Období zavedení principů Národní fronty v letech 1958 až 1974 se však muselo potýkat s voličskou apatií a problémy ve státní správě. Dalším problémem se stal nejen boj mezi liberály a konzervativci, ale i v samotných politických stranách mezi jejich frakcemi. Pakt Národní fronty měl být zakotven pouhých 16 let, avšak důsledky přežívaly až do 80. let. Mezi tyto důsledky patří zejména vyloučení nově se rozvíjejících stran z politického dění. Díky tomu se Národní fronta stala částečně zodpovědná za krizi demokracie. Národní fronta se skládala celkem ze čtyř paktů, které zaváděly několik pravidel a cílů: 1) cíl přivést zpět demokracii a přijetí koaliční vlády; 2) mechanismus rotačního střídání vlády liberálů a konzervativců; 3) stanovení období výkonu ve vládním kabinetu a Kongresu a nakonec 4) pravidlo pro

pořádání voleb do kongresu před prezidentskými volbami, aby Kongres mohl zvolit prezidenta (Garcia-Guadilla, Hurtado 2000: 7–11).

V květnu 1957 Gustavo Rojas Pinilla definitivně rezignoval a uchýlil se do španělského exilu. Následně na konci roku 1957 byly přijaty dohody, které znamenaly změnu ústavy. V důsledku frakcí uvnitř konzervativní strany se nakonec prvním prezidentem Národní fronty stal liberální zastánce Alberto Lleras Camargo (Klíma 2015: 394). Za vlády prezidenta Camarga došlo k přijetí rázných opatření na snížení násilí na venkově. V tomto důsledku se ukázala politika Národní fronty jako možná cesta pro znovuzavedení ústavní vlády. Dále se prezident zasloužil o jednu z nejlepších obchodních bilancí za poslední roky. Podařilo se mu alespoň částečně stabilizovat ekonomiku a znovu zapojit lid do zastupitelských záležitostí. Camarga vystřídal v úřadu prezidenta konzervativec Guillermo León Valencia, který postupně pokračoval v úsilí svého předchůdce. Sociální nepokoje však byly podporovány klesajícími ekonomickými podmínkami, které se projevovaly ve formě klesající ceny kávy a opětovného zvýšení inflace. Prezident v důsledku této situace vyhlásil v květnu 1965 stav obležení a vládl pomocí dekretů. Jako řešení těchto problémů přijal Valencia mnoho úsporných opatření. Na pomoc Kolumbii přispěly i půjčky od Spojených států Amerických, které stabilizovaly inflaci.

Ačkoliv se vládnoucí strany dle Národní fronty snažily vypořádat s nepříznivou dobou, objevil se zde problém s hlavním principem tohoto projektu. Důsledkem střídání pouze dvou stran byl vznik opozice vůči Národní frontě, která se však nemohla účastnit volebního procesu. Mezi zástupce opozice lze zahrnout Liberální revoluční hnutí MLR pod vedení Alfonsa Lopéz Michelsena a dále Národní lidová aliance ANAPO založena vrátivší se Rojasem Pinillou.

V 60. letech také roste partyzánská aktivita a dochází k zakládání nejrůznějších skupin. Jednou z nich je Národní osvobozená armáda ELN založená protestujícími studenty, kteří se vzhlíželi v inspiraci od kubánské revoluce. Nejvýznamnější událost v ELN bylo zavraždění

římskokatolického kněze, který byl členem skupiny, vládními silami. Současně vzniká v roce 1966 hnutí Revoluční ozbrojené síly Kolumbie FARC.

Dalším prezidentem Národní fronty se stal Carlos Lleras Restrepo, jež se zasadil o zvýšení efektivity vlády. Za doby svého působení nařídil mnoho reforem, které nakonec vedly k postupnému uvolňování Národní fronty. Vláda Restrepa zlepšila platební bilanci pomocí diverzifikace vývozu, což přineslo zdvojnásobení exportu kávy a zvýšení míry hospodářského růstu. Navzdory zlepšení ekonomických oblastí přetrvávaly problémy s chudobou a nezaměstnaností. V dalších kongresových volbách v roce 1968 bylo rozdělení frakcí v rámci liberální strany zmenšeno prostřednictvím znovuzачlenění MLR zpět do strany. Navíc v roce 1968 prošla země i několika ústavními změnami, které pozměnily pakt Národní fronty. Bylo zrušeno rovnoměrné rozdělení křesel mezi dvě hlavní strany a požadavek na dvoutřetinovou většinu pro schválení legislativy. Změny umožnily volební soutěž i dalším stranám (Dix 1980: 303–321).

Posledním zástupcem na postu prezidenta Národní fronty v roce 1970 se stal konzervativce Misael Pastrana Barrero. V občanské společnosti stále přetrvávala nespokojenost s konceptem Národní fronty a sociální a ekonomické problémy. Pastrana byl posledním prezidentem podle volebních pravidel střídání vlád mezi dvěma politickými stranami. Toto období skončilo v roce 1974 a bylo zakončené volbou nového prezidenta. Postupně docházelo k liberalizaci politického systému a zpochybnění pozice tradičních stran z minulého období. Ačkoliv si strana spojená s osobností Rojase Pinilly slibovala větší úspěch, byla její popularita slabší a stále slábla. Sílu strana ANAPO ztrácela i po smrti Rojase Pinilla v roce 1975.

Na poli politického dění se také objevila nová partyzánská skupina Hnutí 19. dubna (Movimiento 19 de Abril – M-19). V tomto období, možno označit jako post-Národní frontě, byly původní dvě hlavní politické strany, jimiž byly konzervativní strana a liberální strana, velmi slabé. Jejich slabost způsobovala především rozdělení frakcí a nedostatečná organizovanost

uvnitř strany. Možnost prosadit se na politickém poli měly i další politické strany. Země tak dospěla k mírovému přechodu k otevřenému politickému systému. V této době se v rámci podpory stranických subjektů odrazila i nadprůměrná urbanizace a s tím spojená migrace obyvatel do měst včetně vzniku nové společenské třídy.

Projevilo se především oslabení stranické orientace a identifikace. Tomu nasvědčovalo i rozšíření nedůvěry obyvatelstva vůči politickým institucím a vedení. Souvisela s tím zejména skutečnost, že vedoucí elity vcelku nebyly schopné efektivně zavést slibované reformy. Vliv na situaci mělo i propojení vůdčích postav politiky s obchodníky s drogami.

Sedmdesátá léta se díky výše uvedeným zmiňovaným vlivům vyznačovala zvýšenou nespokojeností obyvatel, což mělo i své důsledky. Mezi tyto důsledky lze zařadit vznik a radikalizaci hnutí, rostoucí počet protestů nebo zvýšení činnosti partyzánských skupin. Naopak příznivě se situace vyvíjela v oblasti ekonomiky za pomoci hospodářského růstu a příjmům z exportu. Problémy, které stále sužovaly Kolumbii, byly vysoká nezaměstnanost a inflace. Snahu vlády řešit tyto problémy ztěžoval rozšiřující se obchod s narkotiky a pěstování marihuany (The Library of Congress 2015).

V následném období se v roce 1974 stal hlavou státu Lopéz Michelsen, který musel řešit tři stále palčivé problémy: hospodářství spojené s inflací, partyzánské skupiny a obchod s drogami. Jako jedno z řešení prosadil novou daňovou reformu, avšak k daňovým únikům docházelo stále. Stejně tak i úsporná opatření se setkala s nepopulárními důsledky a reakcemi obyvatelstva. Nespokojenost se později projevila ve formě stávků a protestů odborů. Neaktivnější skupinou se stalo hnutí FARC a další guerillové skupiny (Safford, Palacios 2002: 354–359). Guerillové hnutí FARC je jedno z nejdéle vzpouzejících se v Kolumbii a nejdéle vykonávajících teroristickou činnost. Organizace FARC je mnohými považována za teroristickou organizaci, avšak je zde otázka, zda není jejich úkolem prosadit určité ideologické cíle se špatnými metodami (Leech

2011:4-24).

S rostoucím vlivem drogových kartelů rostla i korupce ve vládní sféře. Naopak odpůrci obchodu s drogami se báli o holý život. Došlo k vytvoření stínové ekonomiky paralelně existující vedle oficiální ekonomiky.

Od konce 70. let se tak stal prioritou boj proti partyzánským skupinám a narkotikům. Současně se v této době dá hovořit o zhoršení situace v oblasti lidských práv. Následný představitel hlavy státu Julio César Turbay Ayala (1978-1982) se zasloužil o částečný úspěch v boji proti překupníkům. Nástrojem v této politice byla operace Tiburon za přispění pomoci Spojených států, přičemž bylo zabaveno více než 2700 tun drog. Navzdory všem snahám se liberální vedení ukázalo jako vskutku neschopné zastavit růst aktivit partyzánských skupiny, které byly podporovány z řad lídrů kartelů, a bojovat proti pašování drog. Tyto skupiny byly navíc financovány kartely a v souvislosti s touto finanční pomocí napomáhaly k samotnému pašování drog.

Celá 80. léta se vyznačují shodnými problémy. Typickým znakem je zde činnost přibližně tuctu guerillových skupin. Vláda de facto drogových kartelů ovlivňuje celé následné období. Během 80. let navíc kontroluje produkci více než 80% kokainu notoricky známý drogový baron Pablo Escobar, který byl hlavou Medelínského kartelu (Meade, Teresa A. 2010: 302). Již v roce 1983 se stal ministrem spravedlnosti Rodrigo Lara Bonilla, který bojoval proti obchodu s nelegálními drogami. *„Byla zveřejněna pravda o některých Escobarových zločinech a vypukla otevřená válka mezi vládou a kartelem“* (Telička 2013). V této době bylo provedeno mnoho policejních razíí, které znamenaly ztráty pro kartely.

V roce 1991 je přijata nová ústava, která zakotvuje stávající politický systém. V roce 1998 pak probíhají první řádné volby dle této ústavy. Současně však v 90. letech také situace v Kolumbii vykazovala známky rozšiřujícího se násilí s oběti na životech. Stejně tak jako se v 50. letech,

kdy se musela země vyrovnat s konfliktem dvou subjektů v podobě hlavních stran, tak i v 90. letech zde přežíval spor mezi státními a polovojenskými složkami proti revolučním levicovým partyzánským organizacím. Země se musela vyrovnat nejen s těmito konflikty způsobujícími demokratickou krizi, ale i s dědictvím zásadní ústavní události, jíž byla právě Národní fronta. Pakt Národní fronty měl být zakotven pouhých 16 let, avšak důsledky přežívaly až do 80. let. Mezi tyto důsledky patří zejména vyloučení nově rozvíjejících se stran z politického dění. Díky tomu se Národní fronta stala částečně zodpovědná za krizi demokracie i v pozdějších letech (Garcia-Guadilla, Hurtado 2000: 7). Prezident Uribe se v devadesátých letech zasadil o boj proti narkomafii a proti guerillovým hnutím. Cílem jeho nekompromisních postojů bylo zejména ochránit dodržování lidských práv.

Zatím posledním zvoleným prezidentem v Kolumbii se stal Juan Manuel Santos v roce 2010 po Álvaro Uribe. Jeho funkční období bylo v roce 2014 volbami prodlouženo a stále pokračuje na postu prezidenta. Mezi jeho hlavní programové body patří mírová jednání s příslušníky Revolučních ozbrojených sil Kolumbie FARC. Protivníkem v těchto volbách mu byl konzervativce Oscar Ivan Zuluanga, který není zastáncem mírových jednání s levicovými ozbrojenci (Prokeš 2014).

3 Bolívarská republika Venezuela

Venezuela je podobně jako Kolumbie stát ležící na severu Jižní Ameriky. Rozlohou zabírá skoro 1 milion kilometrů čtverečních a počtem obyvatel dosahuje skoro 28 milionů. Na rozdíl od předchozího státu je však Venezuela federativní prezidentskou republikou složenou z 23 států, hlavního města Caracasu a jedné federální dependentní jednotky (Central Intelligence Agency 2016).

3.1 Historicko-politický vývoj do roku 1958

Venezuela, sousedící s Kolumbií, se před přechodem k demokracii datovaného do roku 1958 potýkala s mnoha změnami. Během 40. let 20. století došlo například ke změně volebního procesu a přiznání volebního práva ženám. Dobu před rokem 1958 však ovlivnila především negativně postava Marcosé Péreze Jiméneze, jenž se stal diktátorem.

V roce 1945 až 1948 figuroval na postu prezidenta Venezuely Rómulo Betancourt, který pocházel z Demokratické akce, jedné z nejvlivnějších venezuelských politických stran. Jeho hlavním cílem byla demokratizace a obrana národní ekonomiky. Během jeho úřadování byly v roce 1947 vyhlášeny nové prezidentské volby, jichž se již účastnily i ženy. Funkce nového prezidenta pak byla obsazena v dalším roce, tj. 1948. Betancourtovým následovníkem se stal Rómulo Gallegos opět ze strany Demokratické akce. Jako prezident měl mnohé odvážné cíle⁵, avšak osudným se mu stalo zvýšení daní ze zisku zahraničním ropným společností. Vlna odporu proti tomuto rozhodnutí se objevila i v armádních složkách a následně tedy došlo k vojenskému puči a svržení prezidenta. Výsledkem těchto událostí bylo zavedení vlády vojenské junty (Klíma 2015: 390–391).

Situace se změnila s nástupem Péreze Jiméneze, který se dostal k moci v prezidentských volbách v listopadu 1952. Ačkoliv by volby mohly znamenat rozvoj demokracie, Pérez Jiménez se do úřadu de facto jmenoval

---

⁵ Rómulo Gallegos se zasadil například o zavedení nové ústavy, kterou však po vojenském puči vůdce junty zrušil (Klíma 2015: 390).

sám. Dlouhých pět let trvala diktatura, v níž byla opoziční strana Demokratické akce zakázána. Přestože nemohla oficiálně vykonávat svou činnost, byla Demokratická akce stále v zapojení do rozsáhlých utajených jednání. Jejím hlavním představitelem a Pérezovým rivalem byl populista Betancourt.

V letech 1952 až 1957 došlo k několika zásadním událostem. Především byla přijata nová ústava, která vrátila nepřímou volbu prezidenta. Mnoho odpůrců tohoto režimu bylo mučeno nebo zabito v známém koncentračním táboře s názvem Guasina Island, jež se nachází v regionu Orinoco. V zemi probíhala přísná kontrola tisku a cenzura. Pérez Jiménez se obklopil šesticí věrných plukovníků, kteří zastávali nejvýznamnější vládní posty. V této době byl využit příliv kapitálu z vývozu ropy na stavbu nejrůznějších objektů pro jeho přívržence. Velkou část těchto finančních prostředků zneužil i pro svou vlastní potřebu a na následný útěk do zahraničí. Tyto toky peněz měly špatný vliv na oblasti školství a zdravotnictví, které samozřejmě strádaly. Přestože nebyla jeho diktatura podporována v zemi, získala podporu Spojených států Amerických především prostřednictvím antikomunistických postojů a liberální politiky vůči zahraničním ropným společnostem. Avšak jeho činnost v rámci domácí politiky a hospodaření se státními financemi nezískala sympatie v očích krajanů. S postupem času se začala organizovat opozice s cílem svrhnout vojenskou diktaturu. Pod hlavičkou Vlastenecké junty⁶ byli zapojeni do protivládních akcí i armádní složky sestávající z mladších důstojníků. Poslední kapkou v již přeplněném poháru opozičního odporu se staly volby v roce 1957. Hlasování bylo uzpůsobeno tak, aby si moc zachoval Pérez Jiménez a setrval v úřadu. Falšování voleb a plebiscitu, který obsahoval průzkum veřejného mínění a který ukázal 85% úspěch Péreze, zaktivnilo civilní i vojenskou opozici.

Na začátku roku tj. 1. ledna 1958 začaly vojenské síly shazovat bomby a tím začalo vojenské povstání. Tato akce však neznamenala převrat, neboť zde chyběla spolupráce celé opozice. Další událostí se stala 10. ledna

---

⁶ Někdy bývá toto uskupení označováno jako Vlastenecký výbor.

velká demonstrace v centru Caracasu pořádaná Vlasteneckou juntou. Demonstrace a pouliční boje se rychle rozšířily a byla vyhlášena generální stávkou. Později se vzbourilo i námořnictvo a Pérez byl nucen odstoupit v zájmu ochrany vlastního života. Následně 23. ledna 1958 uprchl ze země (Klíma 2015: 391).

3.2 Historicko-politický vývoj po roce 1958

Pád diktatury vedl k otázce nové vlády. První pokus sestával z pětičlenné prozatímní vojenské junty, která zkusila vládnout bez účasti civilistů. To se však nelíbilo Vlastenecké juntě, která hrozila povstáním. Následně došlo k zapojení i civilistů a rušení institucí spojených s původní diktaturou. Nová vláda se musela vypořádat s problémem prázdné státní pokladny. Řešením zde bylo zvýšení daní z příjmů a podílu na ziscích z těžby ropy. Původní podíl na zisku činil 50 procent, po zvýšení dosahoval 60 procent.

Z hlediska změn lze jmenovat také zavedení nového volebního zákona, podle kterého junta vyhlásila v témže roce 1958 nové volby. Strany, které byly původně členy Vlastenecké junty, se dokázaly shodnout na postavě jediného kandidáta. Tuto spolupráci zapracovaly do Paktu z Punto Fijo, jenž byl dílem stranických vůdců. Ti se uchýlili ke spolupráci a jejímu pokračování. Na politickém spektru se mezi tři hlavní strany zařadila Demokratická akce (AD) v čele s Betancourtem, dále Demokratická republikánská unie (URD) s lídrem Larrazábalem a Křesťansko-sociální strana (COPEI) s představitelem Calderem. Z voleb vyšla vítězně Demokratická akce a prezidentem se tak stal Rómulo Betancourt. Inaugurace prezidenta Betancourta 13. února 1959 odstartovala období civilní a především demokratické vlády v historii Venezuely (Nichols, Morse 2010: 57–59).

V době vlády prezidenta Betancourta se celkově situace ve Venezuele zlepšila. Zásadní událostí spojenou s původním režimem byla amnestie před trestem za zločiny provedené během diktatury. Dále také římsko-katolická církev, která byla odpůrcem Pérezova Jiménezova režimu, rozšířila svůj vliv na poli politického dění. Před volbami v roce 1958 se

vedoucí strany dohodly na mnoha otázkách z oblasti ekonomiky státu, především však respektovaly principy akumulace kapitálu a soukromého vlastnictví. O několik let později byla v roce 1961 přijata nová ústava, která zaručovala velký rozsah občanských svobod a vytvoření dvoukomorového parlamentu.

Ačkoliv byla zákonodárná složka slabšího postavení, stále zde byly organizovány důležité strany. Naopak postavení prezidenta Venezuely bylo posíleno. Z politického dění a současně paktů byli vyloučeni zástupci extrémní levice. Situaci ve Venezuele také ovlivnily události probíhající v ostrovním státě na Kubě.

Vítězství kubánské revoluce mělo vliv na levici a především studenty, kteří revoluci považovali za vzor. AD díky tomu utrpěla ztrátu studentského křídla, které vytvořilo vlastní partyzánské Hnutí revoluční levice (Movimiento de la Izquierda Revolucionaria). Betancourt později v roce 1961 diplomatické vztahy s Kubou rozvázal. Levicovní zastánci se zasadili o několik událostí, které provázelo například krvavé povstání, sabotáž ropovodu nebo bombardování velvyslanectví Spojených států v Caracasu. Hlavními aktéry v těchto událostech se stali ovšem i levicovní vojenští důstojníci. Jejich úsilí zahrnovalo i snahu narušit volby v prosinci 1963. Tato snaha však byla zmařena. Odpor k nedemokratickým praktikám byl stvrzen v Betancourtově doktríně.

K úspěchům v činnosti prezidenta lze přičíst podíl na obnovení ekonomiky v zemi. Po prezidentovi/diktátorovi Pérezovi, vyprázdněné státní pokladně a obrovském zahraničním dluhu se mu podařilo zlepšit celkovou situaci a vrátit původní stav fiskální politiky. Během roku 1960 tak byly založeny dvě instituce v oblasti ekonomiky: Venezuelská petrolejová společnost (Corporación Venezolana de Petróleos – CVP) a dále organizace zemí vyvážející ropu (OPEC). Díky těmto úspěchům pak bylo očekávatelné, že v roce 1963 se při 90% účasti voličů stal v jedněch z nejčestnějších voleb zástupce AD prezidentem. Touto osobností byl nástupce Raúl Leoni. Voleb se v té době účastnilo celkem sedm kandidátů a prezident zvítězil se ziskem 33 procent. Leoni byl schopen dohodnout se s COPEI na podmínkách

vytvoření vládní koalice. Stále i v tomto období přetrvávala hrozba revoluční levice, avšak hospodářská situace zaznamenávala zdravý růst. Tomuto pomáhalo zejména oživení cen ropy a relativní politický klid (The Library of Congress 2015).

V roce 1967 se vládnoucí strana AD pro účast ve volbách o rok později rozdělila na dvě části. Příčinou tohoto rozdělení byl rozkol mezi bývalým prezidentem Betancourtem a tajemníkem strany Jesúsem Ángelem Pazem Galarragou. Paz následně založil Lidové volební hnutí (MEP), přičemž jako kandidát ve volbách byl postaven Luis B. Prieto. Navzdory tomu postavila AD do čela strany kandidáta Gonzalo Barriose. Na rozkolu ve vedoucí straně těžila hlavně strana COPEI, která nakonec zvítězila ve volbách, a prezidentem se tak stal Caldera. V této době se politická scéna vyznačovala vládou jedné strany. Zástupci strany COPEI netvořili vládní koalice a do vlády zapojovali pouze nezávislé. Jinou situaci však představovalo zastoupení v Kongresu, kde museli se stranou AD vytvořit společnou koalici.

Klíčovým rozdílem mezi Calderovými předchůdci ze strany AD a samotným prezidentem byla zahraniční politika. Caldera odmítl Betancourtovu doktrínu, která neuznávala státy, jejichž vůdce se k moci dostal násilnou cestou nebo v nich nejsou dodržována demokratická pravidla. Důvod k jejímu zamítnutí prezident vysvětloval tím, že ji považoval za nástroj izolace Venezuely vůči světu. Země brzy obnovila bilaterální vztahy se Sovětským svazem, zeměmi Východního bloku a také jihoafrickými národy, které byly spravovány vojenskou vládou. Jako další přínos v oblasti zahraniční politiky je považován vstup na Andský společný trh ANCOM. V rámci vnitřní politiky se Caldera zasloužil o legalizaci některých levicových stran a udělil amnestii revolučním aktivistů (The Library of Congress 2015).

Další volby v zemi v roce 1973 se vyznačovaly pluralitou. Mezi kandidáty bylo zařazeno celkem dvanáct uchazečů. Druhým zvláštním rysem těchto voleb byla nadprůměrná volební účast kolem 97 procent. Vítězně z tohoto klání vyšel prezident Carlos Andrés Pérez. Strana AD

získala absolutní většinu v obou komorách Kongresu. Fakt, že oponentem straně AD byla především strana COPEI, nasvědčuje myšlence systému dvou stran. Taková volební soutěž byla slibným znakem rozvoje demokratického systému a jeho stability. Po roce 1973 navíc zvýšila Venezuela své příjmy z ropy na čtyřnásobek, což ovlivnilo zejména zahraniční politiku. Tyto rozsáhlé zisky však nemohly být investovány přímo v zemi, neboť by mohly rozhýbat ekonomiku špatným směrem. V rámci zahraniční politiky se Venezuela zaměřila na spolupráci s rozvojovými státy a také se státy Latinské Ameriky (Guy 1979: 508–512).

Mírné zakolísání však přinesly události týkající se arabsko-izraelských válek, které přinesly enormní nárůst cen ropy. Venezuela se musela s tímto důsledkem vyrovnat, jinak by hrozilo extrémní zvýšení inflace a pokles ekonomiky. Vzniklý nadbytečný kapitál tak využila na půjčky státům Karibiku, Střední Ameriky a Andským států. Problémy v oblasti vývozu ropy se však ukázaly následně při embargu na dodávky do Spojených států. Blokáda byla vedena zejména arabskými členy OPEC. Ropný boom zajišťoval prosperitu státu, ale ani tato skutečnost nebyla věčná. Ekonomická situace se zhoršila v důsledku skončení ropného boomeru v roce 1983 (The Library of Congress 2015, srov. Guy 1979: 508–512).

Po nástupu prezidenta Lusinchiho v roce 1984 navíc docházelo k růstu počtu obyvatel a nárůstu inflace. Ani těmto problémům se nedalo vyhnout a ekonomika začala značně slábnout. Prezident se tedy orientoval na politiku zaměřenou na úsporná opatření (Klíma 2015: 393). Další ránu této oblasti uštědřil rozvoj obchodu s drogami. Situace byla velice neúnosná a tak nastupující prezident Carlos Andrés Pérez, jenž již jednou úřad obsadil, zavedl úsporná opatření. Nespokojenost obyvatel vedla k nepokojům v zemi a následně v roce 1992 také k pokusům o vojenský převrat. Ačkoliv se prezident snažil situaci zlepšit, nestačilo to na zvrácení jeho odvolání z úřadu, které bylo zapříčiněné jeho nekalými praktikami. Byl obviněn ze zpronevěry a využívání veřejných prostředků.

V období devadesátých let se množily případy pokusů o neústavní vládu. Jedním z nich byla vláda prezidenta Rafaela Caldera Rodrígueza.

Výsledkem byla jen nelibost občanů a vytváření mnoha demonstrací proti současné vládě (Nichols, Morse 2010: 23–26).

K moci se tedy na konci devadesátých let dostává známá osobnost z řad armády. Jedná se o plukovníka Huga Cháveze. Přestože se už v roce 1992 pokusil o neúspěšný puč, který ho dostal do vězení, situace se obrátila v jeho prospěch. Jeho prvotní obliba u obyvatel byla jasně patrná i z výsledku voleb v roce 1998, kdy získal převážnou volební většinu (Gott 2005: 135–139). Známý je také program, který zavedl a který měl zlepšit ekonomickou i sociální situaci ve Venezuele. Zvolení prezidenta Cháveze znamenalo začátek široké politické a společenské transformace (Canache 2012: 95–96, srov. Meade 2010: 310–314)

Jak již bylo možné očekávat, našli se i odpůrci Chávezova režimu, kteří jej na krátkou dobu v roce 2000 sesadili, avšak vrátil se zpět na post prezidenta Venezuely. Nespokojenost občanů vedla ke stávkám. Nejvýznamnější byla ta z roku 2003, která trvala celkem devět dní. V ovzduší těchto událostí se nesla nejistota a nedůvěra k stávajícímu režimu. Následkem těchto událostí pak bylo referendum o odvolání prezidenta Cháveze z funkce. Přestože toto referendum nebylo Chávezovi osudným a navíc i vyhrál další volby v roce 2006, konec vlády nastal po zdravotních potížích a jeho smrti v roce 2013. Navzdory tomu, že vyzdvihoval myšlenky socialismus a zavedl Socialismus 21. století, není shoda mezi pohledem na jeho osobnost. Mezi vyššími vrstvami se najde mnoho jeho odpůrců a naopak mezi chudými jeho přívrženci.

Novou postavou na postu prezidenta se v témže roce stal Nicolás Maduro, který úřaduje dodnes.

4 Komparace přechodů k demokracii

Komparace neboli srovnání bude hlavním tématem tohoto úseku a tedy poslední kapitolou práce. Jak již bylo zmiňováno v úvodu, práce se zabývá těmito komparačními kritérii: 1) typ přechodu k demokracii dle typologie Samuela Huntingtona, 2) příčiny a aktéři přechodu k demokracii a jejich následné fungování včetně opozice, 3) specifika přechodu dle analýzy přijatých paktů, 4) průběh a proces demokratizace dle typologie Adama Przeworského a skutečný průběh tranzice v zemích a nakonec 5) demokratické uspořádání po skončení platnosti paktů. Jednotlivá komparační kritéria se pokouší o nástin průběhu demokratizace pomocí porovnání v Kolumbii a ve Venezuele. Výsledkem srovnání by pak mělo být zjištění, jak shodně přechody v obou zemích probíhaly a zda se následně ubíraly shodným směrem. V souvislosti s teorií tranzice odkazují některá komparační kritéria na typologii, která se zaměřuje na zkoumaný faktor přechodu. V druhé a třetí kapitole již byl nastíněn průběh událostí v Kolumbii a ve Venezuele, které jsou klíčové pro toto zkoumání.

4.1 Typ přechodu k demokracii dle Samuela Huntingtona

V první kapitole bylo zmíněno, že Samuel Huntington vymezil tři tzv. vlny a jim odpovídající tři protivlny. Z hlediska časového vymezení těchto vln v případě Kolumbie i Venezuely se jedná o druhou vlnu demokratizace, která je datována do rozmezí let 1943 až 1962. Časově obě země odpovídají tomuto rozpětí. Přechod k demokracii v Kolumbii se odehrával po pádu diktatury prezidenta Gustava Rojas Pinilly. Této osobnosti se postavili zástupci liberálů a konzervativců a následně prosadili pakt Národní Fronta. Podle tohoto paktu mělo docházet k pravidelnému střídání vlád a zavedení demokracie. Vzhledem k tomu, že situace byla doprovázená násilím na venkově a nespokojeností obyvatel, je možné do přechodu zařadit i příčiny z řad venkova.

V případě Venezuely docházelo k částečně podobným událostem. Během režimu diktatury Marcose Péreze Jiméneze se opozice

představovaná stranou Demokratické akce spojila s dalšími odpůrci režimu a také s mladšími důstojníky v celku s názvem Vlastenecká junta. Do odporu se tedy zapojily i armádní složky. Proběhla zde spolupráce a domluva opozičních subjektů s cílem svrhnout Pérezův režim. Podobně jako v Kolumbii i Venezuela následně přijala pakt s názvem Punto Fijo, který zakotvoval spolupráci opozice a navíc i stanovoval shodu na kandidátovi na post prezidenta země po pádu diktatury.

Oba státy prošly podobnými situacemi, které však vyústily v dohodu reformních opozičních vládních stran stvrzenou v kompromisním paktu. Na počátku změny politických systémů obou zemí se může zdát, že prvky procesu tranzice odpovídají typu výměny. Otázkou však zůstává, jaké prvky k tomuto zařazení svádějí či do jaké míry tomuto typu případy Kolumbie a Venezuely odpovídají? Další otázkou, která vyvstane při zkoumání, je: zda se v průběhu přeci jen typ nezměnil? Přesná charakteristika výměny již byla zmíněna v první kapitole. Pro rychlou orientaci lze zmínit hlavní typické znaky: a) posílená opozice; b) svržení dosavadní vlády/diktátora; a c) nezasahující armádní složky.

Opozice v obou státech složená z představitelů hlavních politických stran samozřejmě dospěla k zisku moci a to jí umožnilo odstranit původní režim. Takový fakt by potvrzoval, že se o změnu režimu zasloužila Konzervativní a Liberální strana v Kolumbii a AD, COPEI spolu s menší stranou URD ve Venezuele. Nicméně je třeba zohlednit i faktor spolupráce těchto ústředních stran. K posílení opozice došlo zejména vyjednáváním a spoluprací mezi politickými stranami. Samotné přijetí paktů pak nasvědčuje spíše charakteristikám přechodu přeměnou.

Dalším znakem je svržení dosavadní vlády. V tomto ohledu je nutné připomenout, že oba diktátoři Rojas Pinilla a Pérez Jiménez ve výsledku rezignovali a odstoupili za účelem ochrany vlastního života a dalších zájmů. O typické svržení vlády tedy nemůže být řeč. Naproti tomu však nelze upřít opozici zásluhy za odstranění diktatury, čemuž však napomohla i aktuální situace v zemi. Především Kolumbie zmítaná nepokojí a násilím La

violencia nevytvářela příznivé podmínky pro vytvoření stabilního politického režimu s určitými zárukami. Podobně tak tomu bylo i ve Venezuele. Útěku Péreze Jiméneze předcházelo vojenské povstání a dále pak velká demonstrace v centru Caracasu včetně generální stávk. Tedy výsledkem působení opozice i okolních událostí bylo až následně svržení režimu a vyhnání původních diktátorů. Zásadní roli v přechodu výměnou pak je i nečinnost armádních složek vůči opozici. Zde již více odpovídá typ přeměny oběma zemím. Vcelku lze říci, že armádní složky opravdu nezasahovali proti hlavním stranám opozičním vůči současnému režimu. Přesto však sehráli významnou roli a to konkrétně ve Venezuele. Armádní složky, jak již bylo uvedeno výše, se zasadily o vojenské povstání na začátku roku 1958.

Podle výše uvedených informací je dobře patrné, že ačkoliv se může jevit přechod k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele jako výměna, ještě to neznamena, že opravu země splňují charakteristiky takového přechodu. Zásadním znakem, který hraje důležitou roli v tranzicích zemí, jsou již několikrát zmiňované kompromisní dohody. Přijaté pakty Národní fronta a pakt z Punto Fijo evokují dojem sjednaného přechodu včetně kompromisních jednání. V takovém případě tedy je třeba uvažovat o jiném typu přechodu dle typologie Samuela Huntingtona. Tímto konkrétním typem je přeměna.

Opět je žádoucí vyzdvihnout alespoň několik klíčových charakteristik a porovnat, jak si obě země v tomto případě stojí. Přeměna se vyznačuje: a) jednáním mezi vládou a opozicí; b) absencí vůdčího aktéra změny režimu; c) spolupráce mezi klíčovými aktéry a d) konání stávek a demonstrací jako akt opozice a represí ze strany původní vlády. Z hlediska jednání mezi vládou a opozicí je zapotřebí připomenout, že prvotně vznikly problémy v obou zemích kvůli nedostatečnému kompromisu a spolupráci mezi hlavními politickými stranami. Venezuelské strany ani kolumbijské nedosahovaly takové podpory, aby vytvořily stabilní vládu a stály tak sami proti sobě. Tuto situaci využila ve prospěch vojenská junta a v obou zemích začala uplatňovat svoji moc. Následně se dostali i samotní diktátoři k moci.

Obě země tedy musely přistoupit ke kompromisním jednáním, které vyústily v přijetí a stvrzení v paktech. Tato jednání se odehrávala především mezi samotnými stranami, které byly opozicí vůči původnímu politickému režimu. Zde je znak přeměny splněn jen do určité míry. Otázkou zůstává, zda přechody obou zemí splňují jiné charakteristiky přeměny?

Absence vůdčího aktéra, který by autoritářský režim svrhl a následně zavedl demokratické principy, se objevila v Kolumbii i ve Venezuele. Jak již bylo výše řečeno, o změnu režimu se zasadily spolupracující politické strany. S tím souvisí i další charakteristický znak přechodu přeměnou, a to konkrétně spolupráce mezi klíčovými aktéry. Více k tomuto znaku již bylo uvedeno výše. Nakonec zbývá ještě faktor výskytu stávek a represí během procesu změny režimu. Jako doprovodný jev se v Kolumbii odehrály nepokoje na venkově provázené násilím a oběťmi na životech. Jednou z obětí byl navíc i liberální zastánce Jorge Gaitán. Zde je jasně patrná represe ze strany původních struktur a stávků a demonstrace ze strany opozičních stran. Stejně tak i tranzice ve Venezuele se neobešla bez projevů typu stávků či cenzury z přičinění vlády.

Srovnání tohoto komparačního kritéria zabývajícího se typem přechodu z hlediska naplnění charakteristik konkrétního přechodu jasně naznačilo, že nelze přechod zařadit do jediné kategorie bez výhrad. Ani jedna ze zemí nenaplnila bez výjimky charakteristiky jednoho typu tranzice. Vcelku lze říci, že se jedná o kombinaci více typů.

4.2. Příčiny a aktéři přechodu k demokracii a jejich následné fungování

Komparační kritérium, které se zabývá příčinami a aktéry tranzice, se soustřeďuje předně na výše zmiňované politické strany, které se staly hlavními aktéry přechodu. Lze zopakovat, že ve Venezuele i Kolumbii působily především dvě hlavní politické strany a navíc ještě třetí menší strana ve Venezuele. Těmito stranami jsou kolumbijská liberální a konzervativní strana a venezuelská Demokratická akce AD, Křesťansko-sociální strana COPEI a URD Demokratická republikánská unie. Zde je

třeba zodpovědět několik otázek, které pomohou pro pochopení významu těchto aktérů. Jednou z otázek je: zda se jedná o dlouhodobě zavedené politické strany, jak důležitou sehráli roli v přechodu a jaký byl vývoj jejich fungování v dalších letech?

Z historického pohledu je nutné připomenout, že za kolapsem režimu a nastoupení vlády vojenské junty ve 40. a 50. letech stály právě rozpory mezi politickými stranami. V této době již plně zavedené, avšak nespolupracující strany nedokázaly zavést stabilní režim. V případě Venezuely fungovala v době tranzice především strana Demokratické akce v čele s Betancourtem. Společně s nimi působila zejména Křesťansko-sociální strana COPEI. V následující tabulce je jasně patrný princip střídání zástupců obou stran. Tomuto střídání napomohl i případ, kdy došlo například ve straně AD k rozkolu a vytvoření frakce. Tato situace přispěla k zisku mandátu zástupce strany COPEI.

Tabulka č. 2: Střídání prezidentů Venezuely od roku 1958 do roku 1989.

Prezident Venezuely	politická strana	roky
Rómulo Betancourt	AD	1959 - 1964
Raúl Leoni	AD	1964 - 1969
Rafael Caldera	COPEI	1969 - 1974
Carlos Andrés Pérez	AD	1974 - 1979
Luis Herrera Campíns	COPEI	1979 - 1984
Jaime Lusinchi	AD	1984 - 1989

Zdroj: [Nichols, Morse 2010: 59]

Tabulka výše znázorňuje princip střídání vlád ve Venezuele od roku 1958 až po rok 1989. V těchto letech je jasně patrné, že střídání probíhalo v souladu s principy paktu z Punto Fijo s výjimkou prvního zvoleného prezidenta. Od 90. let však následovaly události, které tomuto principu nepřispívaly. Jednou z těchto událostí bylo například mnoho pokusů o neústavní vlády a následně období, kdy se na politické scéně objevil Hugo Chávez.

Fungování obou politických stran tedy vzkvétalo současně s trváním působnosti politických paktů i když se na politické scéně objevovaly i další subjekty, které tvořily dojem pluralitního systému. Je třeba si však

uvědomit, že to neznamenal bezproblémové fungování celého systému, který byl zasažen krizí v důsledku ekonomického poklesu 70. let. Od 90. let dochází k erozi politického systému a také ke krizi politických stran. S krizí systému přišel i problém politických stran, které nebyly ihned schopné implementovat nový politický problém, který by si získal podporu široké veřejnosti a udržel si tak voličskou základnu. Tento fakt je jasně patrný z výsledků voleb ve Venezuele od 90. let. Ještě do roku 1993 strana Demokratické akce prosadila svého kandidáta na prezidenta, který však byl spojován s korupcí. Od té doby již svého zástupce na post prezidenta neprotlačila a zisky ve volbách se zmenšovali. Takové události odkazují na následné fungování strany od doby Národní fronty. Podobný osud postihl i stranu COPEI. Od roku 1994 byl do úřadu prezidenta obsazován prezident z jiných celků, které nebyly typické pro pakt z Punto Fijo. Významnou stranou konce 90. let a začátku 21. století bylo Hnutí páté republiky v čele s Hugo Chávezem. Z hlediska stranického systému však je třeba poznamenat, že původní aktéři venezuelského přechodu od přelomu 80. a 90. let ztrácely na významu a začaly se prosazovat nové subjekty.

V Kolumbii se nápadně podobala situace. Celkově tedy došlo k podobnosti v událostech, kdy aktéři tranzice tj. politické strany přijaly pakt a také v 90. letech prošly krizí. Následující tabulka znázorňuje střídání vlád prezidentů v době tranzice tentokrát v Kolumbii. Stejně jako ve Venezuele byl dodržen způsob rotačního střídání zástupců liberální a konzervativní strany až do roku 1974, kdy byl zvolen poslední prezident podle principu Národní fronty.

Tabulka č. 3: Střídání prezidentů Kolumbie od roku 1958 do roku 1982

Prezident Kolumbie	politická strana	roky
Albeto Lleras Camargo	Lib. strana	1958 - 1962
Guillermo León Valencia	Konz. strana	1962 - 1966
Carlos Lleras Restrepo	Lib. strana	1966 - 1970
Misael Pastrana Barrero	Konz. strana	1970 - 1974
Alfonso Lopéz Michelsen	Lib. strana	1974 - 1978
Julio César Turbay Ayala	Lib. strana	1978 - 1982

Zdroj: [Klíma 2015: 393 – 396]

V době tranzice aktéři přechodu, tedy politické strany, ovládly politické prostředí, až je zde skoro možno mluvit o vládě politických stran/partitokracii. Stejně jako u případu Venezuely je třeba se podívat samotné aktéry přechodu. Jakým způsobem fungovali v následném období?

Oproti Venezuele byla v Kolumbii stránka aktérů zastoupena dvěma hlavními politickými stranami. Byly jimi Konzervativní strana a Liberální strana. Oba subjekty se stejně jako ve Venezuele postavili tehdejší autoritářské vládě a zasadili se jako spolupracující opozice o odstranění původního diktátora. Tradice těchto dvou stran byla již delší dobu zakořeněna a podpora od obyvatelstva země pocházela z rodinné tradice a odkazu dědictví. Jak konzervativní, tak i liberální strana si držela svou dominantní pozici v průběhu celých 60. let až do začátku 80. let. Samozřejmě se nejedná o dobu, kdy by se neděly žádné důležité události, nicméně strany si držely svůj post a vcelku vysokou podporu (Bejarano 2011: 9–22).

Z hlediska jejich následného fungování je třeba se opět zastavit na začátku 90. let 20. století. Oproti období zavedení kompromisních dohod zde v této době přežíval spor mezi státními a polovojenskými složkami proti revolučním levicovým partyzánským organizacím. V roce 1990 stále dominovali stranickému systému původní aktéři tranzice a vyhráli volby do dvoukomorového ústavního shromáždění. Stejný vývoj ve volbách v rámci legislativy zaznamenaly kolumbijské strany až do roku 2006, kdy se poprvé objevuje jiný vítězný subjekt.

V rámci obsazení prezidentského postu se konzervativní a liberální straně poprvé nepodařilo získat pozici hlavy státu v roce 2002. Prezidentem se tehdy stal Alvaro Uribe ze strany Primero Colombia a úřadoval až do roku 2010. V tomto roce jej vystřídal Juan Manuel Santos původem stoupenec liberální strany a později lídr Sociální strany národní jednoty. Na druhém místě za ním se umístil kandidát Strany zelených a později když znovu vyhrál prezidentské volby obsadil opět post prezidenta po souboji se zástupce z Demokratického středu.

Srovnáním obou osudů aktérů tranzice v Kolumbii a ve Venezuele je zřejmé, že lídři původních silných politických stran se musí po nepokojích a nespokojenosti obyvatelstva během politických krizí smířit se ztrátou voličské podpory a vymizením jejich vlivu. Oproti Venezuele si kolumbijské strany podržely podporu o chvíli déle. Navzdory tomu, že přijaté pakty mohly evokovat situaci příznivější pro politické strany Venezuely a to z důvodu např. paktu přijatého větším počtem zástupců a de facto soutěživějším systémem od doby přijetí patku Punto Fijo, je na výsledcích voleb vidět, že Kolumbie se zvládla s nastalou situací lépe vypořádat. Druhou stranu takové mince však je třeba také zmínit. Skutečnost, že strany v Kolumbii zůstaly na klíčových postech poměrně delší dobu, značí určitou tuhost volební soutěže způsobenou tradicí paktu.

Další komparační kritérium by mělo přiblížit důvody, proč k takovému vývoji došlo a to na základě analýzy přijatých paktů.

4.3. Specifika přechodu dle analýzy přijatých paktů

Již mnohokrát byl ve stati této práce omílán fakt, že byly v obou zemích přijaty kompromisní dohody, které zajistily pravidelné střídání vlád. Na druhou stranu je třeba analyzovat, jak vůbec tyto dohody fungovaly, připomenout kdy a kdo je přijal a za jakých okolností. Otázkou zůstává, jaké z těchto dohod plynuly kladné a záporné důsledky?

Z pohledu formálního uzavření došlo k přijetí dohod v podobném období v obou státech. Rok 1957 a 1958 se staly významnými mezníky v historii Kolumbie i Venezuely. Pakt Národní fronta byl vytvořen ještě v době přežívání diktatury. Cílem této dohody bylo ukončení původní diktatury včetně nastolení demokracie a také prevence proti obnovení války a násilí mezi konzervativci a liberály. Legitimita navíc byla podpořena jejím předložením v referendu. Rekordní účast a většinový souhlas v lidovém hlasování tomu lehce napomohl. Pakt Národní fronty měl být zakotven pouhých 16 let, avšak důsledky přežívaly až do 80. let. Mezi tyto důsledky patří zejména vyloučení nově se rozvíjejících stran z politického dění. Díky tomu se Národní fronta stala částečně zodpovědná za krizi demokracie či

tuhost volebního systému.

Dohoda se skládala celkem ze čtyř paktů, které zaváděly několik pravidel a cílů: 1) cíl přivést zpět demokracii a přijetí koaliční vlády; 2) mechanismus rotačního střídání vlády liberálů a konzervativců; 3) stanovení období výkonu ve vládním kabinetu a kongresu a nakonec 4) pravidlo pro pořádání voleb do kongresu před prezidentskými volbami, aby kongres mohl zvolit prezidenta (Karl 1987: 63–90).

Důsledků těchto dohod bylo hned několik. Z těch pozitivních bylo odstranění autoritářské systému Rojase Pinilly, zavedení pravidelných voleb a střídání hlav státu, zklidnění situace na venkově apod. Naproti tomu však Národní fronta způsobila vyloučení ostatních politických stran z podílení se na moci. Absence konkurenční volební soutěže přežívala až do přelomu 90. let 20. století a začátku 21. století. Nelze však upřít snahu konzervativní a liberální strany o celkové zavedení demokracie.

Druhou z dohod je Pakt z Punto Fijo přijatý ve Venezule v roce 1958. Významnější rozdíl oproti kolumbijské demokratizaci je již v počátku přijetí díky účasti tří zástupců/politických stran. Které konkrétní strany to byly, práce uvedla již dříve. Samotný pakt Punto Fijo byl podepsán hegemonickými politickými stranami a sociálními aktéry k zakotvení demokracie ve Venezuele po diktatuře Marcose Péreze Jiméneze. Základy tohoto paktu však byly narušeny rychlými ekonomickými, politickými a sociálními transformacemi. Pravidla nastavená z doby paktu Punto Fijo trvala de facto až do roku 1999 a představovala dočasnou politickou stabilitu. Na rozdíl od Kolumbie nebyl pakt ratifikovaný prostřednictvím referenda. Tlak událostí způsobil konání ústavodárného procesu v roce 1999. Proces se vyznačoval zejména snahou zachránit demokracii a definovat ústavní pravidla prostřednictvím participačních mechanismů. Z hlediska formální stránky byl Pakt z Punto Fijo a méně známá Declaracion de Principios y Programa Minimo de Gobierno přijaty v roce 1958. Dohody zavazovaly všechny členské politické strany k jednotnému politickému a ekonomickému programu bez ohledu na výsledky voleb.

Politickou složku dohod zajišťoval právě pakt z Punto Fijo, který zaručoval stranám určitý jistý podíl na moci bez získaných výsledků ve volbách. Předně to znamenalo, že docházelo k příměří mezi politickými stranami a k predikci tvoření koalic.

Principy paktu z Punto Fijo pak byly přeneseny do ústavy přijaté v roce 1961 s přihlédnutím na tradici centralizované Venezuely. Nebylo tudíž překvapením, že se prezident stal dle této ústavy nejvyšším arbitrem. Program *Minimo de Gobierno* byl zaměřen na ekonomickou stránku spolupráce a řešil potřeby plné zaměstnanosti, nový občanský zákoník, a další sociální legislativu.

Navzdory fungování politického systému na principech paktu se musela Venezuela vypořádat také s ropnými konjunkturami od roku 1970. Takové problémy měly tendenci podkopávat základy kompromisních dohod. Rovněž zde lze zvážit výhody a nevýhody přijetí kompromisních dohod. Podobně jako v Kolumbii i případ Venezuely vyloučil částečně ostatní politické strany, avšak míra politické soutěže byly vyšší než v druhé zemi. Je to patrné z hlediska zastoupení nových subjektů na poli politického dění v 90. letech v rámci prezidentství i voleb do parlamentu.

V obou zemích se jednalo o vyjednaný kompromis na podobě správě věcí veřejných. Zejména pak tyto dohody znamenají spolupráci elit, jež je znakem např. Lijphartovy konsociační demokracie.

4.4 Průběh a proces demokratizace dle typologie Adama Przeworského

Další komparační kritérium, kterým se práce zabývá, zahrnuje vývoj a důsledky tranzice. V tomto oddíle bude využita taktéž teorie přechodu k demokracii, a to klasifikace Adama Przeworského. Tento autor je odborníkem na fáze přechodu k demokracii a díky tomu bude popsán a komparován průběh a vývoj přechodu k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele. Przeworski definuje dvě fáze přechodu, jak již také bylo zmiňováno v první kapitole. První fází je liberalizace. Od roku 1957 v Kolumbii a 1958 ve Venezuele dochází k otevření dosavadního režimu.

Tento proces zahájilo odstranění diktatury protirežimními složkami. Odchodem Rojase Pinilla a Marcose Péreze Jiméneze dochází k ukončení stávajícího autoritářského režimu. V obou zemích tak začíná fáze liberalizace. Prvky, které tomu nasvědčují, jsou přijetí nové podoby ústavy, změny v zákonech a další. S ohledem na Przeworského definování liberalizace by v obou státech byla tato fáze uskutečněna vcelku v pořádku a úspěšně. Poté je třeba, aby státy prošly fází demokratizace.

Demokratizace se tedy vyznačuje nastavováním demokratických pravidel v zemi a zaváděním fungujících institucí. V prvopočátku demokratizace dochází k uzavírání kompromisních dohod a spojení odpůrců režimu. Ve Venezuele lze nalézt přímo pojmenované uskupení s názvem Vlastenecká junta. Tato skupina zahrnovala odpůrce režimu jako například strana Demokratické akce a její vůdce Betancourt. V Kolumbii taktéž dochází ke spojení opozice, kterou představují liberálové a konzervativci. Dále byly přijaty žádané kompromisní dohody Národní fronta a pakt z Punto Fijo. V další části demokratizace má dojít k rozdělení spolupracujících celků na právoplatné fungující politické strany, které soutěží o politickou moc. Zde vyvstává otázka, do jaké míry je tato podmínka splněna? V obou zemích se dle pravidel paktů střídaly pouze určité politické strany v omezeném zastoupení. Opět by v obou státech bylo možné hovořit o vládě politických stran.

Ačkoliv mají oba státy do současné doby problémy, lze uvést, že v obou zemích proběhla více či méně úspěšná liberalizace i demokratizace. V době úspěchů po funkčním zavedení paktů v podobě zavedení úspěšné demokracie o tom nelze pochybovat. Naopak zde hrozilo, že se přeci jen může objevit nepříznivá událost, která by ohrozila demokratické uspořádání. Přestože si země pak v dlouhodobém horizontu prošly mnohými událostmi, které měly vliv i na politickou scénu, snaha o fungující demokracii neustává. Nyní se tedy naskýtá otázka, zda byl přechod k demokracii tak úspěšný, aby přetrvala demokracie do doby následné v obou zkoumaných zemích a byly nastaveny principy konsolidované demokracie? Odpověď na tuto otázku pomůže zjistit poslední komparační kritérium, které zkoumá

události od skončení působnosti paktů.

4.5 Demokratické uspořádání po skončení platnosti paktů

Poslední komparační kritérium je zaměřené na události ovlivňující demokratické uspořádání po skončení působnosti dohod Národní fronta a paktu z Punto Fijo, respektive přibližně od 90. let 20. století. Již od konce 80. let docházelo k zhoršování politické a společenské situace. Co mohlo tuto klesající tendenci způsobit? V oblasti Venezuely vývoj kopíruje události, které se odehrávaly v zemi. Venezuelané byli v tomto období nespokojeni s ekonomickou situací a celkově s životními podmínkami v zemi, které vedly k pokusu o vojenský převrat v roce 1992 v čele s Hugem Chávezem. Navzdory Chávezově neúspěšnému puči se situace v zemi postupně zlepšila v ohledu na úroveň demokracie. Dalším mezníkem při vývoji byl rok 1998, kdy byla Venezuela považována za zemi s demokratickým uspořádáním. Ve stejném roce se pak k moci dostal Hugo Chávez. Zde je vidět spojující prvek tak významné osobnosti jakou byl právě on.

Od zásadního roku 1998, kdy se stal prezidentem, bylo na politické scéně již jiné složení stran. Původní politické strany ztratily většinu své podpory. Po svém zvolení se prezident o rok později zasadil o změnu ústavy. Mezi konkrétní změny, které přijetí nového ústavního textu přineslo, je třeba zmínit: 1) změna oficiálního názvu na Bolívarovskou republiku Venezuelu, 2) prodloužení funkčního období prezident na šest let včetně jeho možnosti znovuzvolení a dokonce 3) volební hlas pro armádní složky. Následně byl v roce 2000 znovu zvolen, avšak jeho praktiky v oblasti školství a požadavky na nárůst moci se přesouvaly k spíše autokratickému počínání. I přes menší pauzu jeho vlády kvůli státnímu převratu, byl opět v roce 2006 zvolen. Tento fakt umožnila jeho výborná rétorika zaměřená na sociální politiku a politický program. Dokázal přesvědčit masu lidí, kteří jej volili. Tyto události znamenaly krok dál od úspěšně zavedené demokracie (Procházka 2010).

Podobně i v Kolumbii sehrály hlavní roli v následném vývoji země

také ekonomické aspekty země. Největší vliv na tuto oblast měla od 80. let rozsáhlá struktura kartelových obchodníků s drogami. Tyto nezákonné praktiky způsobily rozvoj boje proti drogovým baronům a politiku zaměřenou na mírovou spolupráci s guerillovými skupinami, které byly taktéž napojené na drogové kartely. Také v Kolumbii byla přijata nová ústava, podle které proběhly volby až v roce 1998. Oproti Venezuele se zde však neobjevila tak výrazná osobnost, jakou byl Hugo Chávez. Zřejmě však tato skutečnost zabránila většímu ohrožení demokratickému vývoji v zemi, neboť je Kolumbie například ve zprávě organizace Freedom House hodnocena lépe a de facto v rámci možností demokratičtější.

Při samotném srovnání obou zemí se dá říci, že prošly určitými podobnými událostmi, které však měly různý dopad. Důvodem byla i tradice původních přijatých paktů, které se zasadily o demokratizaci systémů. V současné době lze považovat obě země za demokratické pouze s výhradami. Faktorem, který nedovoluje považovat obě země za plně demokratické, je např. cenzura tisku, zápasení s partyzánskými skupinami a dále také rozšířená produkce drog.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zaměřila na přechod k demokracii v Kolumbii a ve Venezuele z pohledu komparace těchto dvou zemí. Cílem samotné práce pak bylo zjistit, jak a jakým způsobem proces tranzice ovlivnil současnou podobu demokracie v obou státech. Výzkumná otázka se pak dotazovala po příčině přechodu k demokracii a následném pohybu po ose ne/demokracie v dalším období. Práce měla zkoumat charakteristické znaky procesů v obou zemích a poté výsledky komparovat. Tato komparace přechodu k demokracii byla postavena na několika nosných pilířích ve formě typologie dle Samuela Huntingtona a teorii tranzice od Adama Przeworského a poté výsledky byly srovnány pomocí komparačních kritérií. Samotná stať se zabývala jednak teoretickým zakotvením, a jednak praktickým využitím teorie na základě obou případových studií.

V případech obou zemí byla jasně naznačena v poslední kapitole odpověď na výzkumnou otázku a snaha o naplnění cíle práce. Kolumbie i Venezuela si prošly formami diktatur a nestabilního režimu. Represe vůči opozici, cenzura médií a také hospodářská situace zapříčinila nutnou spolupráci odpůrců režimu a dopomohla k jejich pevnějšímu spojení. Později pomocí jejich spolupráce se povedlo opozičním zástupcům odbourat původní režim a začít proces nastavování demokratických pravidel. Mezi prvky, které bylo v tu dobu nutné zavést, patřilo všeobecné konkurenční volební právo pro všechny občany země, otevřené, spravedlivé a konkurenční volby do zákonodárných a výkonných orgánů a dále zavedení armády pod civilní vládu.

Snaha o otevřené a spravedlivé volby je patrná po přechodu k demokracii v obou státech. V Kolumbii hned po změně režimu dochází k pravidelnému střídání na základě dohody mezi stranami. Konzervativci a liberálové se domluvili na obměně vlád v pravidelných intervalech a spolupráci na obnově demokratických pořádků. Tato kooperace byla zakotvena v paktu Národní fronta.

Venezuela se vyznačovala podobným vývojem událostí a i zde byl za

účelem odstranění diktatury uzavřen pakt tentokrát s názvem Punto Fijo. Navíc se tato země musela vypořádat s velkými hospodářskými problémy po prezidentu Gustavo Rojasovi Pinillovi, který vyprázdnil státní pokladnu ve svůj vlastní soukromý prospěch. Jeho konání tak poškodilo ekonomickou stránku venezuelské politiky. Nový prezident Betancourt se s nastalou situací však dokázal částečně vypořádat a hospodářství díky úsporným opatřením znovu nastartovat. Zemi navíc pomohl i ropný boom.

Práce se však nezabývala pouze příčinami přechodu, ale i typem tranzice s přihlédnutím na splnění charakteristik konkrétní skupiny. Určit jednoznačně, o jaký typ se jedná a zda země plně odpovídá charakteristice takové skupiny, není ve všech případech zcela možné. Zde lze připomenout úvahy, jejichž zastáncem je Marek Ženíšek. Stanovit všeobecně platnou typologii je téměř nemožné a v případě, že by se tak stalo, vyskytne se problém se zařazením do jednotlivých skupin. Podle typologie Samuela Huntigtona bylo při zkoumání zjištěno, že zemi nelze jednoznačně zařadit do jedné skupiny. Na první pohled se zdá, že oba přechody odpovídají typu *výměny*. Komparační kritérium ve čtvrté kapitole však důsledně vysvětlilo, že skutečné fungování bylo příznačné také pro skupinu *přeměny*. Proces přechodu se v obou zemích vyznačoval velice podobnými znaky, které vedou ke stejnému problému při zařazení. Na druhou stranu bylo třeba zjistit, jaké charakteristiky země splňují. Zde však vyvstala otázka, zda ve zkoumaných zemích s podobnými prvky tranzice i následný vývoj probíhal/neprobíhal podobně v následném období. Tuto otázku mělo zodpovědět poslední komparační kritérium zaměřené na demokratické uspořádání po skončení platnosti paktů v Kolumbijské republice a Bolívarské republice Venezuele.

Srovnáním obou zemí tak došlo k několika závěrům. Především je nutné zmínit, že obě země jsou stále ještě na cestě k úplné konsolidované demokracii a stále mají problémy, které je nutné řešit či přímo odbourat. Národní fronta i Punto Fijo mělo natolik silný vliv, že fungovali a ovlivňovali politické systémy i v době jejich oficiálního skončení. Výjimkou ale nebyly i související události. Například Kolumbie se musí vyrovnat

s činností guerillové skupiny Revoluční ozbrojené síly Kolumbie FARC. Ani Venezuela však není zcela bez potíží. Země musí řešit situaci po odchodu Hugo Chavéze z politického dění a ekonomickou situaci týkající se mimo jiné i ropné politiky.

Z hlediska srovnání všech událostí a skutečností lze říci, že v obou zemích v základu došlo ke kooperaci protirežimních politických stran a následně k přijetí kompromisních dohod. Avšak ani to nezaručuje, že se obě země budou pohybovat i nadále stejným směrem. Toto je zaznamenáno právě v případě Venezuely a Kolumbie. Obě snahy o demokracii byly ovlivněny hospodářskými a ekonomickými specifiky. Navíc zde zapůsobily i okamžiky, které donutily země ubírat se zcela odlišným směrem. Celkem vzato lze říci, že v obou zemích probíhal vcelku stejný typ přechodu k demokracii, avšak oba státy si prošly svou vlastní historií, která je následně vedla rozdílným směrem. Proto lze přistoupit i na tvrzení, že oba státy dodržovaly princip rotačního střídání vlád přibližně do konce 70. let 20. století a jsou si tím velice podobné.

Doba následná se pak vyznačuje značnými rozdíly a jiným vývojem. Práce zjistila, že v obou zemích docházelo k střídání vlád v pravidelném cyklu, avšak z hlediska soutěživosti mezi stranami si lépe vedl systém Venezuely a více se podobal pluralitnímu systému. Na druhou stranu je zde až podivující shoda na datovém vymezení důležitých okamžiků, mezi něž lze zařadit samotný přechod a dále pak krize politického systému. Jak již bylo uvedeno v práci, přechod k demokracii se datoval do 50. let v obou zemích. Stejně tak i nastalá novodobá krize politické režimu, která se odehrála v Kolumbii i ve Venezuele, proběhla v podobném období 90. let. Díky těmto faktům, je jasné, že se zde určité spojující prvky vyskytují, ale jsou řešeny různými způsoby. Veškeré tyto výsledky mohou podat podnět k dalšímu zkoumání. Zajímavou oblastí pro námět případně navazující práce by pak mohla být například studie, která by zkoumala například novodobý stranický systém v obou zemích a do jaké míry respektive od kdy již země upustily od de facto dvoustranického systému.

Celá práce je příspěvkem odbornému prostředí zabývajícím se studiem politických systémů Latinské Ameriky. Přispěla svými výsledky a podala další námět pro zkoumání a bádání. Bakalářská práce měla přispět předně do českého odborného prostředí svým neobvyklým náhledem na přechody k demokracii v jiných státech. Vzhledem k tomu, že prací zabývajícím se přechody k demokracii je již na českém trhu mnoho, je zde pro studii zkoumající komparaci stále prostor a ten byl nyní z části vyplněn touto bakalářskou prací.

PRAMENY A LITERATURA

Bejarano, Ana María. 2011. *Precarious Democracies: Understanding Regime Stability and Change in Colombia and Venezuela*. Indiana: University of Notre Dame Press.

Canache, Damarys. 2012. „The Meanings of Democracy in Venezuela: Citizen Perceptions and Structural Change.“ *Latin American Politics and Society* 54, č. 3, 95–122.

Dahl, Robert. 2001. *O demokracii: průvodce pro občany*. Praha: Portál.

Dvořáková, Vladimíra a Kunc, Jiří. 1994. *O přechodech k demokracii*. Praha: Slon.

Dix, Robert H. 1980. „Consociational Democracy: The Case of Colombia.“ *Comparative Politics* 12, č. 3, 303–321.

García-Guadilla, María Pilar, Hurtado, Mónica. 2000. *Participation and Constitution Making in Colombia and Venezuela: Enlarging The Scope of Democracy?* Working Paper 06. Latin American Studies Association (LASA). Dostupné na: <http://lasa.international.pitt.edu/Lasa2000/Garcia-Guadilla-Hurtado.PDF>

Gott, Richard. 2005. *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*. London: Verso.

Guy, James John. 1979. Venezuela: Foreign Policy and Oil. *The World Today* 35, č. 12, 508–512.

Hagopian, Frances, Mainwaring, Scott P. 2005. *The third wave of democratization in Latin America : advances and setbacks*. Cambridge:

Cambridge University Press.

Hartlyn, Jonathan. 1984. Military Governments and the Transition to Civilian Rule: The Colombian Experience of 1957 -1958. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 26, č. 2. s. 245–281.

Huntington, Samuel P. 2008. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Kašík, Václav. 1969. *Kolumbie*. Praha: Svoboda.

Karl, Terry L. 1987. Petroleum and Political Pacts: The Transition to Democracy in Venezuela. *Latin American Research Review* 22, č. 1, 63–94.

Karl, Terry Lynn, Schmitter, Phillippe C. 1991. Modes of transition in Latin America, Southern and Eastern Europe. *International Social Science Journal*, č. 128, 267–282.

Klíma, Jan. 2015. *Dějiny Latinské Ameriky: vývoj oblasti, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.

Leech, Garry M. 2011. *The FARC: the longest insurgency*. Halifax: Fernwood Publishing.

Linz, Juan J., Stepan, Alfred. 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press.

Mainwaring, Scott, Brinks, Daniel, Pérez-Linán, Aníbal. 2001. „Classifying Political Regimes in Latin America, 1945–1999.“ *Studies in Comparative International Development* 36, č. 1, 37–65.

Meade, Teresa A. 2010. *A History of Modern Latin America: 1800 to the Present*. Chichester: Wiley-BlackWell.

Nichols, Elizabeth Gackstetter, Morse, Kimberly J. 2010. *Venezuela*. California: ABC-CLIO.

Przeworski, Adam. 1991. *Democracy and the Market. Political and Economic Reforms in Easter Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.

Říchová, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.

Safford, Frank, Palacios, Marco. 2002. *Colombia : fragmented land, divided society*. New York: Oxford University Press.

Ženíšek, Marek. 2006. *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Praha: Aleš Čeněk s.r.o.

Internetové zdroje

Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov/index.html>

Freedom House. <https://freedomhouse.org/>

Politické problémy rozvojových zemí. *Kolumbie. Přehled politického vývoje*. [online]. [cit 1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://rozvojovky.vse.cz/st-kolu.php>

Procházka, Michal. 2010. Autoritativní režimy v Latinské Americe na příkladu Huga Cháveze: 4. Venezuela a Hugo Chávez. [online] [cit. 23. 5. 2016]. Dostupná z: <http://www.valka.cz/13623-Autoritativni-rezimy-v-Latinske-Americe--4-Venezuela-a-Hugo-Chavez>

Prokeš, Jan. 2014. Kolumbii povede i nadále Juan Manuel Santos. Získal více než polovinu hlasů. Český rozhlas. [online]. [cit 1. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/kolumbii-povede-i-nadale-juan-manuel-santos-ziskal-vice-nez-polovinu-hlasu--1362973

Telička, Marek. 2013. Kolumbie: Království drog a násilí. *100+1 zahraniční zajímavost*. [online]. [cit 1. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/kolumbie-kralovstvi-drog-nasili>

The Library of Congress. <https://www.loc.gov/>